

กิเลสหรือธรรมจูง

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๔๕

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมนะ ตั้งใจเลย เรามีวาสนามาก เพราะเราเกิดมาบวชองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยธรรมวินัย แต่ถ้าเราเจอสมัยพุทธกาล เราเกิดมาเราเจอองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์จริง เวลาฟังเทศน์ เวลาท่านสั่งสอนขึ้นมา อันนี้คือวาสนาใจ เหมือนกับโลกมืดตลอดเวลา สิ่งที่มีอยู่แล้วมันสว่างขึ้นมา

ในปัจจุบันเรามีมืดกับสว่าง เรามีสิ่งเปรียบเทียบใหม่ แต่หัวใจของเรามันมืดบอดตลอดเวลาเนะ ถ้าไม่มีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันเกิดเป็นวรรคเป็นตอนใจ อย่างเช่น สมณโคดมของเรา ๕,๐๐๐ ปี วางธรรมไว้ ๕,๐๐๐ ปี ๕,๐๐๐ ปีตรงไหน

ดูปัจจุบันนี้ถึงพุทธกาล องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้ในพระไตรปิฎกนะว่าถึงพุทธกาลศาสนาพุทธเราจะเจริญอีกหนหนึ่ง เจริญไง เจริญที่ไหน? เจริญในธรรม ในหัวใจของครูบาอาจารย์ของเราไง ถ้าเจริญในใจของครูบาอาจารย์ของเรา นี่มันเปิดใจไง

ถ้าหัวใจสว่าง มองเห็นสัตว์โลกมันเป็นเรื่องที่น่าสลดสังเวชนะ การเกิดและการตาย เรามีมืดบอด เกิดตาย เกิดตายมาตลอด เราก็ปฏิเสธนะ จนปัจจุบันนี้ถ้าพูดถึงการเกิดและการตายจะไม่เชื่อกันนะ ว่าตายสูญไง “สิ่งนี้ไม่มีหรอก ตายแล้วก็แล้วกัน เกิดมาจะหาความสุขใส่ตัวขนาดไหนก็ได้” ถ้าคิดอย่างนี้กิเลสมันจูงไป จูงตั้งแต่การเกิดและการตายนะ ถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้สิ่งนี้ คนตาบอดด้วยกันก็จูงคนตาบอดไปด้วยกันนะ

เจ้าชายสิทธัตถะไปเรียนกับเจ้าลัทธิต่างๆ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเจ้าชายสิทธัตถะก็ปรารถนาจะพ้นจากทุกข์ แต่เวลาออกประพฤติปฏิบัติก็ไปประพฤติปฏิบัติกับเจ้าลัทธิต่างๆ เพราะอะไร เพราะมีครูบาอาจารย์อยู่แล้ว เขาศึกษามาแล้วก็เชื่อเขา ก็ไปทำกับเขา แต่ในเมื่อทำกับเขาไปแล้ว มันเป็นอิสระชั่วคราว ถ้าทำความสงบของใจเข้ามาได้นี้มันเป็นอิสระชั่วคราว แต่มันไม่สามารถชำระกิเลสได้หรอก สิ่งชำระกิเลส มันจะต้องมีสัจจะความจริง เป็นสันติวิสุทธิในใจของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ในเมื่อใจประพฤติปฏิบัติขนาดไหน มันไม่ใช่สภาวะแบบนั้น

สิ่งที่ไปศึกษากับเจ้าลัทธิต่างๆ สิ่งนี้ว่า เวลาที่ว่ามันจะสว่างขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพิสูจน์มาแล้ว เวลาบุพเพนิวาสานุสติญาณ ย้อนไปอดีตชาติ สิ่งนี้เกิดตาย เกิดตาย มามหาศาล สิ่งที่เกิดมหาศาล เพราะเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนกลับไป เป็นพระเวสสันดร เป็นสิ่งต่างๆ อย่างนี้ นี่คือการสร้างสมบุญญาธิการ การสร้างบารมีมาไง สร้างบารมีให้หัวใจมันควรแก่การเปิดให้หัวใจให้สว่างขึ้นมาในหัวใจ แต่ขณะที่เราเกิดมา เราพบธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันที่สว่างอยู่แล้ว แล้วเราทำไมยังให้กิเลสมันจูงไปล่ะ

ธรรมในใจของครูบาอาจารย์เรา ธรรมในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นสัตว์เกิด สัตว์ตาย เหมือนกิเลสจูงไป เหมือนกับเราจูงสัตว์ เราจูงสัตว์ไป สัตว์มันรู้อะไรกับเรา สัตว์ชาติญาณของมันอย่างนั้น

นี่กิเลสเหมือนกับเจ้าของสัตว์จูงสัตว์ไป เหมือนนะ แต่ความจริงมันเป็นอันเดียวกัน อันเดียวกันคือว่ามันเป็นอวิชชาไง มันเบียดเบียนหัวใจของสัตว์โลกดวงนั้น สัตว์โลกตัวนั้นก็ต้องเกิด ต้องตายไปตามอำนาจของสัตว์โลกนั้น ก็ยังปฏิเสธกันไกว่าตายสูญ ถ้าตายสูญ ทำไมจริตนิสัยของคนต่างกัน ตายสูญทำไมเวลาสิ่งที่เขาวรรณปัญญาของหัวใจมันต่างกัน ต่างกันเพราะการสร้างสมมาไง

เราทำคุณงามความดี ถ้าทำคุณงามความดีจนเป็นนิสัย สิ่งนี้นิสัย สิ่งใดเกิดขึ้นมันจะได้แย้งขัดแย้ง ในหัวใจของเรา สิ่งที่เราทำจนเคยชินไง เราเอารัดเอาเปรียบเขา เรามีสิ่งต่างๆ ในหัวใจกิเลสในหัวใจเรากี่... นี่มันเบียดเบียนตนเองก่อนนะ

คำว่า “ฉลาด” ใครว่าฉลาดก็แล้วแต่ คนนั้นเป็นคนโง่ คนโง่เพราะอะไร เพราะมันทำลายโอกาสของใจดวงนี้ไง การที่ทำข้อวัตรปฏิบัติ การที่เราทำคุณงามความดีของเรา สิ่งนี้มันสร้างสม

บุญญาธิการทั้งนั้นล่ะ มันเป็นการเปิดหัวใจให้กว้างขึ้นไง ใครได้ธรรมมากขนาดไหน อันนั้นมันเป็นการชักฟอกใจ แต่ถ้าเราว่าเราทำแล้วเราเป็นฝ่ายเสียเปรียบเขา เราจะเอารัดเอาเปรียบเขา...สิ่งที่เอารัดเอาเปรียบ มันไปกว้านมาไง กว้านเอาความมีคอบอดมาใส่หัวใจ นี่กิลเลสมันจูงไปไง

แต่ถ้าธรรมจูงล่ะ ธรรมจูงไป เราจะเชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ต้องเชื่อครูบาอาจารย์หรอก เพราะครูบาอาจารย์ของเราประพฤติปฏิบัติมาก็ต้องคั่นคว่ำสิ่งนี้ขึ้นมา เพราะอะไร เพราะธรรมและวินัยนี้มีอยู่แล้วไง ใครจะโต้แย้งอย่างไร มันมีธรรมวินัยเป็นเครื่องพิสูจน์ เห็นไหม

เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้ การประพฤติปฏิบัติไม่ใช่เพื่อความเห็นของใคร ไม่ใช่เพื่อไปปฏิบัติแล้วจะไปสั่งสอนใคร ไม่ต้องคิดเลย แก่ใจของตัวนี้ให้ได้ก่อน พรหมจรรย์นี้เพื่อเรานะ พรหมจรรย์นี้เพื่อความมักน้อย เพื่อความสันโดษ ทำสิ่งใดเป็นการมักน้อยสันโดษ นั่นเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ธรรมที่เป็นความมักมาก อยากใหญ่ อยากโต อยากไปกดขี่ข่มเหงคนอื่น สิ่งนั้นไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่วินัย นี่ตัดสินกันง่ายๆ เลย นี่คือธรรมและวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วถ้าเราประพฤติปฏิบัติ ธรรมจะจูงเราไปนะ ถ้าธรรมจูงเราไป มันจะมีศรัทธามีความเชื่อ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกพระอานนท์ไว้ ตอนจะปรินิพพาน “อานนท์ บอกริชย์ ๔ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาณะ ให้ปฏิบัติบูชาเรา” ขณะที่โลกเขาเป็นอย่างนั้น ความเชื่อสิ่งนี้ก็ยังไม่เชื่อเลย ขณะที่เชื่อแล้ว คนเรามันอยากให้อะไรสูงไป มันอยากจะได้ดวง อยากสบาย อยากจะอ่อนหวานเอา การที่ว่า “ทำบุญกุศล สิ่งนี้ก็บุญกุศลแล้ว เป็นชาวพุทธ ชาวพุทธให้ปล่อยวาง” ปล่อยวางก็ปล่อยวางเหมือนกับสิ่งที่ปล่อยวางอยู่บนแม่น้ำไหม มันปล่อยวางสภาวะแบบนั้น มันเข้าใจว่าปล่อยวาง นี่กิลเลสมันจูงไปนะ

“แล้วผู้ที่ไม่ประพฤติปฏิบัติทำไมต้องทำตนให้ลำบากเปล่า ทำไมต้องทรมานตนขนาดนั้น” นี่คนตาบอดกับคนตาดีต่างกันตรงนี้ไง คนตาบอดมันตาบอดนะ มันอยู่ตามสบายของมัน มันปล่อยวางไปในน้ำ มันก็ว่ามันมีความสุขนะ

เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า สัตว์ที่เกิดในหลุมมูตรหลุมคูด มันบอกว่ามันมีความสุขมาก ขณะที่ว่าอาหารเขามาให้มันเลย เราเกิดมาแล้ว เราต้องทำมาหากิน เรา

ต้องมีอาชีพของเรา...นี่คนตาบอดมันคิดไปประสามัน ชาตีสกุลของตัวเองจะขนาดไหนก็ไม่ยอมรับ สิ่งที่เกิดขึ้นมาเกิดมาจากกรรมนะ เวลาเราเกิดเราตายใครปฏิเสธได้ จิตนี้ไม่เคยตายนะ จิตนี้เวียนไปในวัฏฏะ

สิ่งที่เป็นวัฏฏะ เป็นสถานะที่รองรับการสูงและต่ำของจิตนี้ จิตนี้ถ้าเราทำคุณงามความดีไว้ ทำคุณงามสร้างสมบุญญาธิการไว้ เวลาสิ้นใจจากปัจจุบันนี้ ลมหายใจเข้าและลมหายใจขาออก มันจะต้องไปตามสถานะของมัน สถานะของมัน นี่สันตติเกิดดับ เกิดดับในหัวใจ สิ่งที่เกิดดับ พลังงานตัวนี้มันเกิดดับตลอดเวลา สิ่งที่เกิดดับตลอดเวลา สภาวะกรรม ถ้าเราทำคุณงามความดีไว้ ขณะที่มันเกิดดับ ขณะที่เราจะตายไป ถ้ามันคิดถึงสิ่งที่มันกระทำ สิ่งที่สูงใจ

ภิกษุในสมัยพุทธกาล นั่งเรือไปแล้วเอามือราน้ำไว้ แล้วไปทำเอาสิ่งที่ตะไคร่น้ำขาดมาเป็น อาบัติปาจิตตีย์ ฟังใจตรงนั้น แล้วเกิดตายลง เพราะไม่ได้ปลงอาบัติ เกิดเป็นตะเข้อยู่ในแม่น้ำนั้น เห็นไหม นี่เป็นภิกษุนะ เป็นภิกษุทำคุณงามความดี คุณงามความดีอยู่ในศีลในธรรม ประพฤติปฏิบัติ แต่จิตมันไปข้องเกี่ยว สันตติ การเกิดและการดับในหัวใจ อาการของใจใจ

สิ่งที่อาการของใจไม่ใช่ใจ อาการขับเคลื่อนไปของใจ ใจดวงนี้มันเกิดตาย เกิดตายในวัฏฏะ วัฏฏะมันเป็นสิ่งที่รองรับตรงนี้ไง ถ้าทำคุณงามความดีก็ไปเกิดในสถานะที่เบา เห็นไหม กายทิพย์ ถ้าทำบาปอกุศล เกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นสัตว์ เกิดเป็นเปรต เป็นผี สิ่งที่เกิดนี้วัฏฏะมันรองรับสภาวะแบบนี้ นี่คือวัฏฏะ แล้วหัวใจละ หัวใจ มนุสสเปโต มนุสสติรัจจาโน มนุสสเทโว

ขณะที่มันเกิดดับในปัจจุบันนี้ใครเป็นคนสอน? องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนในปัจจุบันนี้ ในปัจจุบันนี้หัวใจของเรามันคิดอะไร ถ้ามันคิดเบียดเบียนเขา คิดเห็นแก่ตัว คิดเหยียบย่ำตัวเอง เห็นไหม คุณสัตว์นะ สัตว์ เวลามันเป็นสัตว์ของมัน เวลาเป็นสัตว์มันเอารัดเอาเปรียบกัน มันคิดอะไร? มันไม่เคยคิดอะไรเลย มันจะทำตามความปรารถนาของมัน นี่มนุสสติรัจจาโน มันอย่างไร? มันคิดของมันเอง มันทำลายตัวของมันเอง แล้วมันไม่คิดว่าสิ่งนั้นเป็นการทำลายตัวของมันเอง นี่ใครทำ? หัวใจของเราละ เวลามันเป็นสภาวะแบบนั้น เราต้องเตือนมัน

กิลีสนะ ถ้าเรามีสติสัมปชัญญะ เวลาเราทำมันนี่มันอายนะ ความคิดที่เราคิด คิดทำลายตัวเอง เวลาสติมันทันขึ้นมา เราอายุไหม แล้วเวลาที่มันไม่มีสติ มันเกิดขึ้นมา มันเกิดขึ้นมาอย่างไรล่ะ ทำไมมันเกิดขึ้นมา ทำไมมันทำไป เห็นไหม กิลีสในใจเราร้ายกาจมาก กิลีสในหัวใจของเรา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเห็นสิ่งนี้ แล้วสอนสิ่งนี้ไว้ให้เรา มีศรัทธามีความเชื่อใจ

ถ้าธรรมจูงไปจากหัวใจของเรา เกิดจากการกระทำของเรา เกิดจากความคิดของเรา เกิดจากความคิดนะ แล้วความคิดมันเกิดดับ ในการประพฤติปฏิบัติของสัตว์โลก หรือของมนุษย์ เทวดา อินทร์ พรหม ต่างๆ มันมีเวลาของมันนะ เวลาที่มันมีความศรัทธา มีความเชื่อ มีอารมณ์ความรู้สึก มันก็มีความมุมนะ มีความเข้มแข็ง เวลามันท้อ เวลามันทำไปแล้วมันไม่สมประโยชน์ของเขา ทำความสงบของใจก็ไม่ได้ตั้งใจ สิ่งนี้ทำให้ท้อใจ สิ่งนี้ท้อใจเกิดจากอะไรล่ะ? เกิดจากสิ่งที่มีมันหมักหมมอยู่ในหัวใจ เราถึงต้องมีข้อวัตรปฏิบัติ

ในการประพฤติปฏิบัติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ในอิริยาบถ ๔ เลย ยืน เดิน นั่ง นอน นอนนี้มีผู้ปฏิบัติได้นะ แต่เราถ้าไม่มีสติ เราไม่ควรทำ เราควรยืน เดิน นั่ง สิ่งนี้นั่ง นี่ย้อนกลับมาดูใจ สิ่งที่เป็นงานของเรา ถ้าเราจะให้ธรรมจูงเรา เราต้องจูงเราเข้ามาที่การประพฤติปฏิบัติ อย่าให้จูงออกนอกกลุ่มนอทาง สัตว์เวลาเจ้าของจูงไป เขาจูงไปเพื่อความดีของเขา

นี่ก็เหมือนกัน ให้ธรรมจูงไป เวลาเขาออกกำลังกายกันตอนเช้า เขามีจูงสัตว์ของเขาไป เขารักของเขา เขาทำของเขา เขาอยู่กับกันเป็นเพื่อน อยู่กันโดยความสุขของเขา เวลาธรรมมันจูงเรา มันจะมีความสุขอย่างนั้น เวลาสิ่งที่เขาจูงไป พวกที่ว่ามีอาชีพฆ่าสัตว์ เขาจูงไป สัตว์ของเขาเขาจูงไปฆ่า จูงไปทำเป็นอาชีพของเขา สัตว์มันไม่รู้นะ เวลากิเลสจูงมันเป็นอย่างนั้น มันทำให้เราไปตกทุกข์ได้ยาก เราก็มองสิ่งที่เราคิด ความคิดนี้เป็นเรา เราคิดสิ่งนี้ เราไปรักตัวเราเอง สิ่งที่เราคิดจะเป็นความดี เห็นใหม่ เพราะอะไร เพราะไม่มีครูมีอาจารย์คอยชี้แนะ

ถ้ามีครูมีอาจารย์คอยชี้แนะนะ คนที่หูตาสว่างเป็นผู้ที่ชี้แนะเรา สิ่งนี้จะเป็นประโยชน์กับเรา ถึงสี่ปายะ ๔ ต้องมีครูบาอาจารย์อันดับหนึ่ง หมู่คณะเป็นสี่ปายะ อาหารเป็นสี่ปายะ ที่อยู่เป็นสี่ปายะ นี้ครูบาอาจารย์นี้สำคัญมาก แล้วตอนนี้ศาสนาเจริญอีกหนหนึ่งในพระไตรปิฎกนะ พระไตรปิฎกว่าไว้อย่างนั้น กิ่งพุทธกาล ศาสนาจะเจริญอีกหนหนึ่ง

แล้วในปัจจุบันนี้ครูบาอาจารย์ของเรา สิ่งที่เปิดใจของครูบาอาจารย์เรามา มันมาจากไหนล่ะ? มันมาจากสันตสิทฺฐิโกในใจดวงนั้น ถ้าในใจดวงนั้นไม่สันตสิทฺฐิโก ไม่มีความรู้สภาวะแบบนั้น เวลาประพฤติปฏิบัติในหมู่คณะนะ “สิ่งที่เราตีความหมายในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วการประพฤติปฏิบัติถ้าเกิดความอยากอย่างนี้ สิ่งนี้จะเป็นกิเลสถ้าปฏิบัติโดยกิเลส” นี่สิ่งที่กิเลสมันจูงมันก็ยังไม่รู้ มันว่าเป็นกิเลส

ในกิเลสก็มีธรรม ในธรรมก็มีกิเลสถ้าในการประพฤติปฏิบัติ ในการประพฤติปฏิบัติ ระหว่างก้าวเดิน สิ่งทีระหว่างก้าวเดิน เห็นใหม่ ในกิเลสก็มีธรรม ในธรรมก็มีกิเลส สภาวะแบบนี้ เพราะอะไร เพราะสิ่งที่เกิดและตายตามสภาวะของกรรม แต่มันมีสถานะของใจใจ ใจตัวนี้ ตัวที่มันรับสภาวะ ใจตัวนี้มันไม่เคยตาย แต่มัน โคนอวิชชาครอบงำมันไว้

แต่ถ้าเป็นวิชา วิชากับวิชานี้มันเป็นการกระทำ สิ่งทีการกระทำสิ่งนี้ ถ้ามันเป็นความอยาก เราอยากพ้นทุกข์ ถ้าผู้ที่กิเลสจูงไปนะ เวลาเราทำบุญกุศล ทำบุญกุศลแล้วปรารถนานิพพาน ก็ไม่ได้ ทำบุญกุศลต่างๆ ปรารถนาสิ่งที่เป็นสมบัติของเรา บอกว่า “สิ่งนั้นคำกำไรงิณควร” นี้ กิเลสมันจูงไปนะ

ถ้าเราไม่ตั้งเป้าหมายเป็นอธิษฐานบารมี เวลาพระโพธิสัตว์จะปรารถนาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ต้องตั้งเป้าหมายไว้ เราตั้งเป้าหมายของเรา แล้วเราพยายามทำของเรา นั่นคือการสร้างสมบุญญานุการของพระโพธิสัตว์ แต่ในปัจจุบันนี้ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ต่อหน้าเรา เหมือนปัจจุบันนี้มันเป็นเวลาของสิ่งที่สว่างอยู่ สว่างคือเราเห็นสิ่งต่าง ๆ เห็นสภาวะต่างๆ ทีจะประพฤติปฏิบัติ แต่ก็ให้กิเลสมันจูงไป

แต่ถ้ามันเป็นธรรมจูงไป เราเห็นอยู่ เราอยู่ เราสัมผัสได้อยู่ แต่ขณะที่ทำขึ้นมา มันไม่เข้ามาเพราะอะไร เพราะมันไม่มันมีมาปฏิบัติ มันไม่เป็นกลางในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใจ มันเป็นสิ่งทีกิเลสจูงไป กิเลสมันคาดมันหมาย มันปฏิเสธใจ สิ่งสภาวะแบบนี้ เวลาประพฤติปฏิบัติก็อยากไม่ได้

อยากในเหตุได้ อยากในเหตุ ถ้าเราไม่อยากประพฤติปฏิบัติ เราไม่ตั้งสัจจะของเรา คนจะตั้งสัจจะ เน้นชชกไม่นอนทั้งคืนเลย นั่งภาวนาตลอดรุ่ง ทำอย่างนี้ได้ ถ้าทำอย่างนี้ได้ ถ้าเราตั้งสัจจะอย่างนี้เป็นกิเลส ถ้าเป็นกิเลสแล้วเราไม่มีความมุมานะ มันจะเป็นความเพียรชอบมาจากไหน

ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีความเพียรชอบใจใหม่ ถ้าเพียรชอบเพื่ออะไร? เพียรชอบเพื่อการชำระกิเลส เพียรชอบเพื่อฆ่ากิเลส สิ่งทีฆ่ากิเลส เราจะไปฆ่ากิเลสทีไหน ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าต้องกลับมาฆ่าทีในหัวใจของเรา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นคนที่ชี้ทาง วางธรรมไว้เท่านั้น

เราเป็นผู้ที่ปฏิบัติ เราจะปฏิบัติถึงครึ่งทางก็ได้ เราจะปฏิบัติถึงเป้าหมายก็ได้ ถ้าเราปฏิบัติถึงเป้าหมายได้ เรามีสิทธิ ทำไมเราทำบุญกุศลแล้วเราจะอธิษฐานไม่ได้? อธิษฐานได้ แต่ถ้ากิเลสมันจูงไป ในโลกกับวิทยาศาสตร์ “สิ่งนี้ทำไม่ได้ สิ่งใดเห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัว”

ในเมื่อเราเห็นแก่ธรรม ไม่ได้เห็นแก่ตัว ถ้าเห็นแก่ตัว เห็นไหม เห็นแก่ตัวก็เบียดเบียนเขา ทำลายเขา เห็นแก่ธรรมคือเราชำระกิเลสของเรา เราตั้งสัจจะ เราจะควบคุมตัวของเรา เราจะเห็นแก่ตัวที่ไหน เราจะไปทำลายใคร ถ้าคิดแต่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัว เจ้าชายสิทธัตถะออกจากราชวังมา เจ้าชายสิทธัตถะต้องสละราชบัลลังก์มา ออกมาประพฤติปฏิบัติ

พระเจ้าสุทโธทนะเสียใจมาก นางพิมพาเสียใจมาก เสียใจมากเพราะอะไร เพราะครอบครัว สิ่งที่สละออกไป สละออกไปเพื่อจะไปหาโมกขธรรมกลับมา สิ่งที่เรากระทำมันต้องสละออกไปก่อน มันต้องแยกออกมาจากสังคมา เพราะอยู่ในสังคมาเป็นการคลุกเคล้ากัน คลุกคลีกัน เวลาครูบาอาจารย์เราสอนไม่ให้คุยกัน ไม่ให้หมู่คณะคลุกคลีกัน ต้องแยกออกจากหมู่ นี่มันเป็นความสงัดใจ สถานที่สงัด หัวใจมันก็สงัดเข้ามา สงัดเข้ามาเพื่ออะไร? เพื่อค้นคว้าหาเรา

นี่ก็เหมือนกัน เจ้าชายสิทธัตถะสละออกมาจนบรรลुरुธรรม จนบรรลุเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วกลับไปเอาได้หมด นางพิมพาก็สิ้นกิเลสเป็นพระอรหันต์เหมือนกัน สามเณรราหุลก็เหมือนกัน พระเจ้าสุทโธทนะก็เหมือนกัน แม้แต่แม่ก็ยังไปเอานะ นี่เป็นผู้ที่สอนสตุลา เทวมนุสสุสานิ สอนได้ทั้งหมด ทั้งเทวดา ทั้งอินทร์ ทั้งพรหม สอนได้หมดเลย ถ้าไม่แยกออกมาจะไปสอนที่ไหน

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อเราจะออกประพฤติปฏิบัติ เราจะเห็นแก่ตัวที่ไหน เราเป็นคนเห็นแก่ตัว สิ่งที่เราไปแบกหมู่คณะ แบกสิ่งนั้นมันไม่ใช่หน้าที่ของเรา มันเป็นหน้าที่ของครูบาอาจารย์ หน้าที่ของเราต้องรักษาหัวใจของเรา รักษาเพื่ออะไร? ศีล สมาธิ ปัญญาไง ในเมื่อมีการปฏิบัติ สิ่งที่เราปฏิบัติ ในการให้กิเลสมันจูงไป “ในการประพฤติปฏิบัติต้องใช้ปัญญาไปเลย” ปัญญาขนาดไหน ที่ใช้ไปเลยนี้เป็นปัญญาอบรมสมาธิ

สิ่งที่เป็นปัญญาอบรมสมาธิเพราะอะไร เพราะว่าสิ่งนี้เป็นโลกียปัญญา โลกียปัญญาคิดออกมาจากกิเลสใจ สิ่งที่เกิดในหัวใจอยู่นี้ เราโดนกิเลสครอบงำอยู่อย่างนี้ แล้วเราจะไปพิจารณาไปฆ่ากิเลส เหมือนกับเราจะทำลายตัวเราเอง เป็นไปได้อย่างไร เราจะไม่ทำร้ายตัวเราเองหรือ โดยสิ่งที่ทำให้เราเป็นบาดแผล สิ่งที่ทำให้เราเจ็บปวด ยกเว้นแต่คนเสียสติ

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อหัวใจมันมีกิเลสอยู่ ความคิดเกิดจากมัน เป็นโลกีย์ปัญญา มันจะไปชำระกิเลสที่ไหน แต่เพราะความหลงผิดใจ แต่เพราะการที่เราหลงผิด องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า การประพฤติปฏิบัติ การชำระกิเลสต้องชำระด้วยปัญญา

ปัญญาจริงๆ ปัญญาโดยภาวนามยปัญญา ไม่ใช่ปัญญาโดยสุตมยปัญญา สิ่งที่สุดมยปัญญา เราคิดใคร่ครวญไปขนาดไหนแล้วแต่ มันจะปล่อยวาง ถ้าปล่อยวางนะ สิ่งทีลึ้นสุดกระบวนการของมันก็คือสมณะ สิ่งที่เป็นสมณะ ทั้งๆ ที่การประพฤติปฏิบัติ การกระทำของตัวนี้เป็นสมณะ แต่กิเลสมันจูงไปว่า “นี่เป็นวิปัสสนา แล้วถ้าเกิดเราทำไปโดยทำความสงบของใจเข้ามาก่อน สิ่งนั้นจะไม่เกิดปัญญา”

สิ่งที่ไม่เกิดปัญญามันจะกลายเป็นปัญญา เพราะศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าเกิดสมาธิขึ้นมา มันจะย้อนกลับไปให้เกิดภาวนามยปัญญา ภาวนามยปัญญาเป็นโลกุตตรปัญญา โลกุตตรปัญญาจะเกิดขึ้นมาได้ต้องมีความสงบของใจเข้ามาก่อน คือไม่ใช่มีตัวตนให้กิเลสมันจูงไป

ถ้ามีตัวตน มีเราอยู่ กิเลสจูงไป ถ้ากิเลสจูงไปมันก็จะไปตามแต่ความมืดบอด เหมือนกับเขาเลิกทาสนะ มนุษย์เรานี้ละ ถ้าเป็นทาสเขา เราจะไม่เป็นอิสระของเราเพราะอะไร เพราะมีกฎหมายไง สังคมเขายอมรับกันเรื่องทาส เราเกิดมาเป็นลูกของทาส เราก็จะเป็นทาสต่อไป ถ้าเป็นทาสต่อไปมันก็มีกฎหมายของเขาให้เราต้องทำงานเพื่อเขา ทุกๆ อย่างเป็นเพื่อเขา แต่ถ้าพอเขาเลิกทาสแล้วนี่เป็นอิสระทุกคน ทุกคนต้องหาอยู่หากินของตัวเองขึ้นมาเพื่อดำรงชีวิตของเราขึ้นมา

จิตที่มันพิจารณาไปอย่างนั้น ถ้ามันทำความสงบของใจเข้ามา มันจะเลิกทาส มันจะไม่เป็นทาสของอารมณ์ ถ้าเป็นไม่เป็นทาสของอารมณ์ เราเป็นอิสระภาพขึ้นมา ถ้าเราเป็นอิสระภาพขึ้นมา เราทำอะไรสิ่งใดขึ้นมาก็เป็นสมบัติของเราใช้ใหม่ แต่มันเป็นทาสที่ไม่ยอมรับ เขาเลิกทาสแล้วมันก็ไม่ยอมใจ มันจะยอมจำนนกับกิเลสตลอดไปไง นี่มันโง่งขนาดนั้นนะ

กิเลสของเรามันอยู่ในหัวใจ มันโง่งขนาดที่ว่า ขณะที่องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เป็นความเสมอภาพ ทำความสงบของใจเข้ามา มันก็ยังโง่งให้กิเลสมันจูงไปว่า สิ่งนี้ไม่เป็นประโยชน์ สิ่งที่ทำให้เป็นอิสระภาพกับใจนี้ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นประโยชน์เพราะมันถึงไปหมักหมมอยู่ในโลกีย์ปัญญาไง นี่ความหลงของจิต การประพฤติปฏิบัติมันจะไปติดอย่างนั้น

ถ้าติดอย่างนั้น มันก็อยู่ที่วาสนา ถ้าวาสนาของคนนะ ทำซ้ำทำซากอยู่อย่างนั้นแล้วมันไม่เกิดการพัฒนาการของมัน จิตไม่เกิดการพัฒนาการเพราะว่ามันไม่ปล่อยวางสิ่งใด สงบขนาดไหน เห็นนิมิต เห็นสิ่งต่างๆ เวลามันปล่อยวางเข้ามา ว่างขนาดไหนก็ว่าสิ่งนี้เป็นนิพพานไป เวลาจิตสงบเข้ามาถือว่าธรรมะเป็นอย่างนี้ ความสุขเกิดจากความสงบอย่างนี้ ความที่มันเป็นสมณะอย่างนี้ ด้วยความเข้าใจผิดของจิต ด้วยความเข้าใจผิดของหัวใจดวงนั้นว่าสิ่งนี้เป็นธรรม เพราะมันได้ใช้ปัญญามาแล้ว มันปล่อยวางสิ่งนี้ สิ่งนี้เป็นธรรม มันก็ติดอยู่อย่างนั้นนะ ถ้าติดอยู่อย่างนั้นมันก็อย่าทำอยู่อย่างนั้น

ถ้าติดอย่างนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตอนเป็นเจ้าของชาติชัตตะไปเรียนกับอาพาธดาบส ความสงบของใจก็มีอย่างนี้ แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปฏิบัติเสียใจ แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังมีกระบวนการของการวิปัสสนาโศคาปัตติมรรค โศคาปัตติผล สกิทาคามิรรค สกิทาคามิผล อนาคามิรรค อนาคามิผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล นี่กระบวนการการก้าวเดินของจิตที่จะเข้าไปชำระกิเลส แล้วได้ผลของจิตมันมีกระบวนการขนาดนี้นะ

บุคคล ๘ จำพวก จิตของเราเป็นบุคคล ๘ จำพวก ถ้าทำความสงบของใจขึ้นมาเป็นกัลยาณบุุชชนแล้วยกขึ้นวิปัสสนาได้ นั่นจะเป็น โศคาปัตติมรรค แล้วถ้าวิปัสสนาไปจะเป็น โศคาปัตติผล ถ้ายกขึ้นอีกก็เป็นสกิทาคามิรรค สกิทาคามิผล อนาคามิรรค อนาคามิผล...นี่บุคคล ๘ จำพวก หมายถึงกระบวนการที่ทำต่อไป มันจะมีมหาศาล

แต่เราใช้ปัญญาของเราเข้ามาแล้วมันสงบเข้ามา เราว่า “สิ่งนั้นเป็นธรรม สิ่งนั้นเป็นธรรม” สิ่งนี้เจ้าชายชัตตะปฏิบัติเสียใจแล้วนะ ถ้ากิเลสมันจูงไปในหมู่การประพฤติปฏิบัติที่ความเห็นอย่างนี้ มันก็จะทำให้เราติดอย่างนี้ ถ้าติดอย่างนี้ นี่เวลาติด ใจมันติดนะ ถ้าใจติดสิ่งนี้ มันจะปลดไม่ได้ สิ่งที่ปลดไม่ได้เพราะอะไร เพราะมันหลงใจ สิ่งที่ติดแล้วเข้าใจ เหมือนกับเราคปุมได้เลย ถ้าแก้ปุมได้ เราแก้ออก เราพยายามตั้งใจ มันจะแก้ได้ แต่ถ้าเราแก้ไม่ได้ เห็นไหม นี่ปุมแก้ได้นะ

แต่จิตมันเป็นนามธรรม สิ่งที่ติดมันเป็นต้นหาความทะยานอยาก สิ่งที่เป็นต้นหาคืออย่างเหนียว แต่เราไม่เข้าใจเลย ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ผู้ที่กิลเลสอยู่ในหัวใจเราก็ดูไม่รู้ คนมีคบอดอย่างนี้ มันมีคบอดจากใจ พอจิตมันปล่อยวางเข้ามาที่ว่า “สิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรม”

เวลามันเสื่อมนะ ศึกษาธรรมมาได้ไ้แย้งกัน เอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาวิเคราะห์วิจัย มีวิจัยแก่นั้น วิจัยแล้วยังมีทฤษฎีมานะว่า “มันหมดกาลหมดเวลา สิ่งนี้มรรคผลจะ

ไม่เกิดขึ้นมา ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติจะไม่สนใจ ไม่มีความเป็นไป สิ่งนี้เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธพหุทมหกกาล หกเวลา” นี้กิลเลสมีจูง มันจูงได้ขนาดนี้ ถ้ามันจูงได้ขนาดนี้ แล้วประพฤติปฏิบัติทำไม

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธพหุทมหกกาลที่ไว้ พระอรหันต์ถามว่า “องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธพหุทมหกกาลไปแล้ว เมื่อใดการประพฤติปฏิบัติมันจะหกกาลหกเวลา” องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธพหุทมหกกาลที่ไว้ว่า “ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม...” สมควรแก่ธรรมไป ถ้าเหตุมันมี ผลมันมีแน่นอน

“ถ้าผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม พระอรหันต์ไม่สิ้นจากโลกนี้ไปเลย” โลกนี้ไม่สิ้นจากพระอรหันต์ แม้แต่ไม่มีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าก็จะมาตรัสรู้ เพราะผู้ที่สร้างสมบุญญานิการมันมีอย่างนี้มาตลอด สิ่งที่มีอย่างนี้มาตลอด แล้วเราเกิดมา นี้เราเกิดมา พระปัจเจกพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธพหุทมหกกาลที่ไว้สร้างสมบุญญานิการมาหาศาล แล้วพยายามค้นคว้า ค้นคว้าขึ้นมาได้มาตรัสรู้เอง

แต่เรามีอยู่ เหมือนสิ่งที่โลกสว่าง ตลาดนี้กำลังคึกคักไปด้วยสินค้ามากมายเลย แล้วเราทำไมจะไม่ขวนขวายของเรา สิ่งนี้เป็นวัตถุนะ แต่ถ้าเป็นเรื่องของหัวใจ มันเป็นเรื่องนามธรรม แล้วมันเป็นความรู้สึก ถ้าความรู้สึก เราเปรียบเทียบขึ้นมา สิ่งนี้มันก็สดชื่น สิ่งนี้มันก็มีกำลังใจ กำลังใจในหัวใจนะ การก้าวเดินออกไปจากหัวใจ ถ้าเรามีความสดชื่น เวลาบุญเกิดขึ้นมาในหัวใจ มันจะมีความรื่นเริงเป็นสุข แต่เวลาบาปอกุศลที่มันมาบาดหมางใจละ สิ่งนี้มันให้ผลเป็นทุกข์นะ

เวลาออก ความลับไม่มีในโลก เวลามันเศร้าหมอง เวลามันเหยียบย่ำในหัวใจ นี้เราปฏิเสธ เราพยายามจะไม่ให้เกิด แต่เพราะเราไม่ตั้งสติเอง เราไม่เชื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธพหุทมหกกาล สตินี้ฝึกฝนได้ ทุกอย่างมีการฝึกฝน แม้แต่สัตว์เขายังฝึกฝนมาใช้งานของเขาได้ สิ่งที่ใช้งาน คุณดูอย่างสัตว์ที่เขาเล่นกีฬา ถ้าเขาฝึกของเขาดี ๆ ขึ้นมา รากามหาศาลเลย ต่างกับสัตว์ธรรมดาณะ สัตว์ตัวไม่ก็สดต่างค์ แต่เวลาเขาฝึกขึ้นมาจนได้ตำแหน่ง ได้แข่งขัน ได้มีชื่อเสียงขึ้นมา เงินทองเขามหาศาล ฝึกสัตว์เลี้ยงเขายังฝึกได้

แล้วหัวใจของเรา เราก็เป็นมนุษย์ มนุษย์ เห็นไหม เราขึ้นมา เราพยายามประพฤติปฏิบัติธรรมขึ้นมาให้ใจของเรามีความสุขขึ้นมา ทำไมมันฝึกไม่ได้ละ มันฝึก ต้องฝึกได้ดี ถ้ามันฝึกได้ดี ก็มีกำลังใจขึ้นมา ทำไมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำได้ ทำไมครูบาอาจารย์ของเรา

ประพฤติปฏิบัติมาได้ เราก็ต้องทำได้ ถ้าทำได้ ทำได้ที่ไหน? ทำได้อยู่ในทางจงกรม ทำได้อยู่ในที่ นั่งสมาธิภาวนา ไม่ใช่ทำได้แต่อยาก แล้วไม่ได้ประพฤติปฏิบัติไง

อย่าให้กิเลสจูงออกนอกกลุ่มนอกทางนะ กิเลสมันจูงมันจูงไปอย่างนั้นนะ พร่ำบ่นแต่สิ่งที่เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่หัวใจไม่ได้เสพเลย ถ้าหัวใจได้เสพ เห็นไหม ตั้งสติให้ดี ถ้าเป็นศรัทธาจริต กำหนดพุทโธฯ เข้ามา ตั้งสติให้ดีๆ ทำได้ สัตว์ยังทำได้ ทำไมเราทำไม่ได้ พุทโธฯๆ เข้ามา หลุดไม้หลุดมือก็ตั้งต้นใหม่ ตั้งต้นใหม่นะ จนกว่าจะถึงนี่ไม่ใช่นิสัยของเรา

ถ้าเราออกไปใช้พิจารณาบ้าง การพิจารณาบ้าง หมายถึงมันใช้ปัญญาออกไปใคร่ครวญไป ใคร่ครวญในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่ใคร่ครวญในธรรมของเราหรือก ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้ “กาย เวทนา จิต ธรรม” ยกขึ้นวิปัสสนา เราก็ วิปัสสนาไป รูป รส กลิ่น เสียง สิ่งที่ทำให้ทุกข์ให้ยากอยู่นี้ มันสิ่งที่เป็นประโยชน์ กามคุณ ๕ รูป รส กลิ่น เสียง สิ่งที่เป็นสื่อสัมพันธ์ ถ้าโลกไม่มีเทคโนโลยี ไม่มีภาษา มันจะสื่อกันได้อย่างไร แม้แต่สัตว์มันยังมีภาษาสัตว์ของมันเลย นี่ก็เหมือนกัน รูป รส กลิ่น เสียง มันเป็นการสื่อ ความหมายของโลก โลกเขาใช้ประโยชน์กันตรงนี้ไง นี่เป็นกามคุณ

แต่เพราะกิเลสของเราไปยึด ไปต้องการให้อยู่ในการควบคุมของเรา ไปต้องการว่าให้มีแต่ การสรรเสริญ การเยินยอ ไม่มีการนิินทาวาร้าย เห็นไหม เราไปคิดของเราเอง เวลาเขาพูดชมเรามา เราเข้าใจผิด เราก็ไปเจ็บปวดของเราเอง เราต่างหากไปยึดเขา สิ่งที่ว่า รูป รส กลิ่น เสียง เขาเป็น ธรรมชาติของเขา มีอยู่อย่างนี้เพราะว่าสังคมมันเจริญขึ้นมาอย่างนี้ มีภาษา มีการสื่อสาร สิ่ง ที่สื่อสารเพื่อประโยชน์ เพื่อการสื่อสาร สื่อสารทำความรู้จักมักคุ้นกัน

แต่ในเมื่อถ้าจิตมันมีกิเลสอยู่ มันก็ไปเอาสิ่งนี้มาบดหมางใจของเรา นี่ปัญญาเราก็ ใคร่ครวญสิ ใคร่ครวญสิ่งนี้เข้ามาให้มันปล่อยวางเข้ามา ถ้าปล่อยวางรูป รส กลิ่น เสียง จนเรามีสติ ยับยั้งได้ จนมีความชำนาญ มีความชำนาญ เห็นไหม มันปล่อยนะ รูป รส กลิ่น เสียงนี้เป็นบ่วงของ มาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร พวงดอกไม้ สิ่งที่เป็นพวงดอกไม้ มันบูชามารไง บูชามารแล้วเราก็ ไม่เข้าใจ เราก็อ้างว่าสิ่งนี้เราคิด เราเป็นเจ้าของ เราเป็นคนบริหารจัดการ เราต้องเอาแต่สิ่งคุณงามความ ดีมาให้เรา นี่กิเลสมันหลอกไปอย่างนี้

แต่ถ้าเราใช้ปัญญาของเราพิจารณาออกไป มันจะเห็นโทษของมัน มันจะวาง สิ่งที่ว่า บ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า เห็นไหม คีล สมาธิ ปัญญา มันจะเกิดสมาธินะ พอเกิดสมาธิมันจะไม่ โคนการครอบงำ กิเลสครอบงำจิตที่เป็นสมาธิไม่ได้ ถ้ามันครอบงำได้ มันก็เป็นกลายเป็นสันตติ คือการเกิดดับ สิ่งที่เกิดดับมันก็เป็นอาการของใจ สิ่งที่เป็นอาการของใจมันก็เป็นขี้อำนาจของรูป รส กลิ่น เสียง

แต่ถ้าเราใช้สติใช้ปัญญาใคร่ครวญ เป็นปัญญาอบรมสมาธิ สิ่งที่เราใคร่ครวญนี้จิตสงบเข้ามา เราก็พิจารณาอย่างนี้ พิจารณารูป รส กลิ่น เสียงมันเป็นธรรมชาติของเขา มันเป็นเรื่องการเกิดดับ ในธรรมชาติของเขา มันเป็นโลกธรรม ๘ โลกธรรม ๘ เวลาให้ผลกับเราเป็นกามคุณ ๕ สิ่งที่ได้รับผลก็เป็นสื่อภาษากัน

สิ่งที่ให้โทษ เห็นไหม โลกธรรม ๘ เวลามันให้โทษกับใจนะ เหมือนกับเสาชิม้ทิมกลาง หัวใจ นี่ทิมเข้าไปกลางหัวใจ มันมีความเจ็บปวดของมันไง แต่เวลาให้ผล เขาสรรเสริญ เขายกย่อง มีความรุ่มเย็น เหมือนกับเรามีความรุ่มเย็นพักหนึ่งๆ ผลมันไม่คุ้มค่ากันหรอก สิ่งนี้ถ้ากิเลสมันจูง มันยังจูงในวิภวัญ มันก็หมุนเวียนตายเวียนเกิดไปในโลก เห็นไหม ในอารมณ์ปัจจุบันนี้มันเกิดดับ ภพชาติก็เกิดดับ เกิดดับ อยู่ตลอดเวลา ปัญญาใคร่ครวญอย่างนี้มันก็เริ่มเข้าใจ เริ่มปล่อยวาง สติจะดีขึ้น

ถ้าสติของเราดีขึ้น ธรรมะเราจูงแล้ว เพราะอะไร เพราะสติธรรม ปัญญาธรรม ถ้าสติธรรม ปัญญาธรรมเกิดขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้น เกิดขึ้นจากไหน? เกิดขึ้นจากการฝึกฝน เกิดขึ้นจากเรามี สติสัมปชัญญะ แล้วเราพยายามทำให้มันสงบเข้ามาให้เป็นอิสรภาพ ให้ไม่มีการครอบงำของกิเลส ถ้าไม่มีการครอบงำของกิเลส แล้วน้อมไปวิปัสสนา นี่มันต้องมีสมาธิก่อน ถ้าไม่มีสมาธิก่อน เอาอะไรไปวิปัสสนา? เอาจิตที่เป็นสากล เอาจิตที่เป็นอิสรภาพนี้ออกวิปัสสนา ถ้าวิปัสสนาเห็นไหม

แต่ถ้าเป็นปัญญาอบรมสมาธิ มันใช้ปัญญาเข้ามาบ่อยครั้งเข้า มันปล่อยวางเข้ามา ปล่อยวางเข้ามา แล้วถ้ามันออกเสวยอารมณ์ เราก็พิจารณาเข้าไปบ่อยครั้งเข้า นี่มันก็เป็นวิปัสสนา ถ้าเป็นปัญญาอบรมสมาธิ ถ้ามีครูบาอาจารย์คอยส่งเสริมนะ มันใคร่ครวญในรูป รส กลิ่น เสียง ปล่อยวางเข้ามา มันปล่อยวางเข้ามาเราก็ต้องทำบ่อยครั้งเข้า

เราชื่อเพชรนิลจินดามานี้มันมีอยู่คงที่นะ มันจะสีกกร่อนตอนเราไม่เห็นหรือ เพชรนิลจินดาเป็นวัตถุ เราเอามาจากไหน เราวางไว้ก็อยู่ตรงนั้นแหละ แต่อารมณ์ความรู้สึกมันเกิดดับ มัน

เป็นนามธรรม เวลามันสงบเดี่ยวเดียว มันปล่อยวางเดี่ยวมันก็ไปเสวยอารมณ์อีกแล้ว เพราะอะไร เพราะมันเป็นสิ่งที่หิวกระหายใจ ใจถ้ามันบกพร่องอยู่ มันหิวกระหายมาก อะไรผ่านมานี้มันแสวยทันที คือมันจะยึดในอารมณ์ ขณะที่มันปล่อยวางมา

เราเข้าใจว่ามันปล่อยวางแล้ว พอปล่อยวางเราก็เปลือ ปล่อยวางมันก็แสวยอีกๆ แสวยต่อหน้า แต่เราก็ไม่เข้าใจนะ เพราะว่าเป็นอุเบกขา สิ่งที่เป็นอุเบกขามันก็พร้อมที่จะเอียงไปเวทนา สุข และทุกข์ มันพร้อมเสมอ ทั้งๆ ที่มันอยู่ในตัวมันเอง ถ้าสติเราปล่อยวางเข้ามามันจะเห็นสภาวะแบบนี้ ถ้ามันเป็นสภาวะแบบนี้ จิต สติมันละเอียดเข้า ละเอียดเข้า เวลามันออกไปเสวยอารมณ์ เราก็พิจารณาเข้าไป มันจะปล่อยวางเข้ามา ปล่อยวางเข้ามา

ถ้าทำอย่างนี้บ่อยๆ ครั่งเข้า ขณะที่มันเข้าไปเห็นอารมณ์อันที่ละเอียด สิ่งที่มีมันแสวยอารมณ์ออกไป เห็นอาการของจิตที่มีมันแสวยอารมณ์ออกไป ถ้ามันเห็นสภาวะแบบนี้ นี่มันจับตรงนี้ได้ มันเป็นระหว่างขั้นกับจิต ความเกิดดับ อาการของใจ ไม่ใช่ใจ แต่ตัวใจมันไปเสวยเขาต่างหาก

ถ้าเป็นกัลยาณปุถุชนการควบคุมจิตมันควบคุมได้ง่ายขึ้น จิตนี้มันเป็นอิสรภาพมากขึ้น เวลามันออกมาแสวยอารมณ์อย่างนี้ มันจะเห็นสภาวะแบบนี้ มันถึงว่า อารมณ์ความรู้สึกเป็นขั้น ๕ ตัวจิตเองคือตัวพลังงานตัวนี้ เวลามันแสวยอารมณ์เข้าไป แล้วแสวยโดยมีต้นหาความทะยานอยากเข้าไป มันถึงว่าเป็นอันเดียวกัน สิ่งที่เป็นอันเดียวกัน มันถึงมีความรู้สึก มันถึงไปเอาสารพิษ เอาสิ่งต่างๆ มาทับถมใจใจ ถ้าเราพิจารณาอย่างนี้ ความเห็นอย่างนี้ มันก็ปล่อยวาง อันนี้ก็ เป็นวิปัสสนา

ถ้าเป็นสัทธาจริต เรากำหนดพุทโธๆ เข้ามาบ่อยครั้ง บ่อยครั้งเข้า ตั้งขึ้น ล้มก็ลุกขึ้นตั้งใหม่ พยายามทำของเรา สัตว์ยังฝึกได้ ทำไมจิตเราจะฝึกไม่ได้ เพราะอะไร เพราะเรามีศรัทธาความเชื่ออย่างนี้ ทำกำหนดพุทโธขึ้นมาแล้วเรามีความสงบของเราเข้ามา สิ่งที่มีความสงบของเราเข้ามา เราก็ตั้งของเราไปบ่อยครั้งเข้า คำบริกรรม ถ้าไม่มีคำบริกรรม เราดูไว้เฉยๆ เราพยายามพิจารณาเฉยๆ มันล้มลุกคลุกคลานตลอดไป เหมือนกับมันไม่มีอะไรเป็นฐานที่รองรับ

ถ้ามีคำบริกรรม สิ่งที่เป็นนามธรรม แล้วเราเกาะพุทโธเข้าไปบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า เกาะพุทโธนะ เกาะให้มันละเอียดเข้ามา ละเอียดเข้ามา สิ่งทีละเอียดเข้ามา เวลามันรวมลงเป็นขณิกสมาธิ พอออกมาแสวยอารมณ์ มีความรู้สึก เราก็พุทโธเข้าไปอีก ตั้งอย่างนี้บ่อยครั้งเข้า ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ เวลาอุปจารสมาธิไปเห็นสิ่งใดก็แล้วแต่ ปฏิเสธเพื่อจะไม่ให้มันติด ไม่ให้เสียเวลา

แต่ถ้าเห็นกายใช้ใหม่ เราก็จับ เห็นกายนะ จิตสงบแล้วเห็นกาย มันจะเกิดการขนพองสยองเกล้า สิ่งที่ขนพองสยองเกล้า สิ่งนั้นคือเห็นกาย เห็นกายมันเห็นเป็นชั่วครึ่งชั่วคราว เหมือนพยับแดดเพราะอะไร เพราะกำลังนี้ไม่พอ พอมันสวย มันออกไปเห็นสภาวะแบบนั้น มันสะท้อนหัวใจ สิ่งที่สะท้อนหัวใจมันเป็นสันติภูมิจิตใจ ให้เราเป็นความยืนยัน เป็นกรณียืนยันกับจิตของเราเองว่าถ้าเห็นกายต้องเห็นสภาวะแบบนี้

ถ้าเห็นกายจากภายนอก เห็นกายจากภายนอกคือเราไปเที่ยวป่าช้า เราไปเที่ยวป่าช้าต่างๆ เราไปเห็นซากศพต่างๆ เราก็นึกเปรียบเทียบเข้ามาที่เรา เกิดสลด เกิดสังเวช เกิดสลดนะ เขาก็ตาย เราก็ต้องตาย นี่คือเขาตายเก่า เราตายใหม่ เราตายแล้วจิตไปไหน ร่างกายก็ต้องทับถมอยู่กับกองป่าช้านี้ แล้วจิตมันไปไหน นี่ไปดูกายมันก็สลดสังเวชเข้ามา

สิ่งที่สลดสังเวช เราเห็นได้ชัดเจน เราไปดูที่ซากศพ ไปดูคนเจ็บ คนไข้ คนป่วย นี่ดูภายนอก ดูภายนอกมันก็สลด มันก็สังเวชเข้ามา สังเวชเข้ามา สลดสังเวชเข้ามา มันก็เป็นอิสรภาพ ไม่โดนครอบงำโดยกิเลสใจ ไม่โดนครอบงำ ถ้ามันเป็นอย่างนี้นี้เป็นสมาธิ

แต่ถ้าจิตเป็นสมาธิแล้วเห็นกาย มันคนละกรณีกัน เพราะสิ่งที่จิตสงบแล้ว เพราะอะไร เพราะมันไม่มีกิเลสครอบงำใช้ใหม่ สิ่งที่เป็นกิเลสครอบงำคือใส่แว่นตาใจ เราให้จิตใส่แว่นตา เพราะด้วยกิเลสค้นหา ใส่แว่นตามันก็มองเห็นซากศพจากภายนอก ขณะใส่แว่นตาเห็นมันยังสลดสังเวชเลย แล้วถ้าเป็นอิสรภาพ มันก็ถอดแว่นตาออก สิ่งที่ถอดแว่นตาออก มันเห็นกายมันเองใจเห็นตัวความรู้สึกของจิต

เพราะจิตนี้มันเกิดมามีสักกายทัญญูมีความเห็นผิด มีความเห็นว่าเราเกิดมาแล้ว ใครปฏิเสธว่าเรานั่งอยู่ที่นี่ ร่างกายนี้ไม่ใช่ของเรา ใครปฏิเสธบ้าง...มันเป็นของเราจริงๆ แต่จริงโดยสมมุติใจ เพราะจริงโดยสมมุติถึงแก่กิเลสไม่ได้ แต่ถ้ามันจริงโดยธรรม จริงโดยธรรมมันก็เป็นของเราอยู่ แต่อุปาทานมันไปยึดมันมันใจ ถ้าไปยึดมันมัน ถ้าหูดตาสว่างขึ้นมาอย่างนี้ เราก็จะไม่มายึดมันมันอีก ถ้าไม่ยึดมันมันอีก เราก็จะไม่เกิดไม่ตายไปกับมันใจ

แต่เพราะเราไปยึดมันใจ เพราะเราไปยึดมัน เพราะสิ่งที่เห็นผิดของจิต มันเป็นอุปาทานนะ เวลาเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “กายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย ตายแล้วก็ไปเสวยภพเสวยชาติ” นี่มันเป็นการกิเลสจูงไปนะ มันเป็นอดีตอนาคตนะ มันไม่เป็น

ปัจจุบันหรือก ถ้าเป็นปัจจุบัน จิตมันสงบเข้ามาเป็นสัมมาสมาธิ พอมันเห็นกายสภาวะแบบนี้ มันสะท้อนหัวใจ เราก็ย้อนกลับมาที่ตรงปัจจุบันนี้

ถ้าปัจจุบันนี้เพราะจิตมันเห็น ฝึกฝน ถ้าจิตมันหลุดไม่หลุดมือไป เราก็ทำความเข้าใจเข้ามา รำพึงอยู่อย่างนี้ สิ่งนี้มันเกิดขึ้นมาให้แปรสภาพอย่างไรก็ได้ ให้มันทำลายความเป็นไป ต้องทำลาย ต้องให้มันสอนจิตใจ จิตมันโง่งอเน่ก มันไปยึดมั่นถือมั่นของมัน ปากก็ว่าสิ่งนี้ไม่ใช่เรา แต่ความยึดมั่น มันยึดมั่นขึ้นมา มันเป็นอุปาทานไปเกาะเขาละ มันไปเกาะเขาละ กายกับจิตไม่ใช่อันเดียวกัน

เวลาคนตายไปแล้ว จิตมันไปไหน คนตายซากศพมันเผาไฟ มันเจ็บปวดของมันไหม เวลาเอาไปฝัง เอาไปทำลาย มันมีความรู้สึกไหม? มันไม่มีความรู้สึกหรือก แต่ในปัจจุบันนี้มันมีเราใจ มีความรู้สึกอันนี้ หัวใจสำคัญมาก ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สอนลงมาที่ใจ แล้วใจมันยังสถิตอยู่ในร่างกายนี้ มันยังขับเคลื่อนได้ มันยังเคลื่อนไหวได้ มันยังมีโอกาสในการประพฤติปฏิบัติ ทำไมเราประมาทนอนใจกันขนาดนี้ ทำไมเราไม่เข้าใจว่าโอกาสของเรา มันอายุไขเรา ทำไมงานที่เป็นงานประเสริฐ งานที่ทำให้มีความสุขที่แท้จริงด้วย ในหัวใจของเราด้วย งานในการประพฤติปฏิบัติ แล้วเวลาถ้าประพฤติปฏิบัติไม่ได้สิ้นสุด กิลีสเวลามันเกิดขึ้นมาก็เกิดอีกของมัน ไม่ใช่ปล่อยให้กิลีสมันจูงไปไง อันนี้ธรรมจะจูงเรา

ถ้าประพฤติปฏิบัติขึ้นมา มันก็สร้างสมบุญญาธิการของเรา สร้างสม เห็นใหม่ การปฏิบัติบูชา การทำบุญกุศล การทำสิ่งต่างๆ ที่เขาทำกันเป็นประเพณีวัฒนธรรม เขาทำเพื่อสังคมให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขหรือก ศาสนาอย่างหยาบๆ ไร ศาสนาอันละเอียดในหัวใจ ศาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศีล สมาธิ ปัญญา ก็เกิดในใจของเรา สิ่งที่สัมผัสขึ้นมาจากใจ ความสงบอันนี้ที่มันสงบเข้ามาแล้วเห็นกายนี้ก็เกิดเป็นสมาธิขึ้นมาในใจของเรา แล้วถ้ามันออกวิปัสสนาได้ มันเห็นการไคร่ครวญของจิตนี้ได้มันก็เป็นปัญญาเกิดขึ้นมา ศีล สมาธิ ปัญญาเกิดจากใจของเราเลย นี่สิ่งนี้เป็นธรรมจูง จูงให้จิตดวงนี้มันมีผลงานของมัน วิวัฒนาการของจิตนี้

ไม่ใช่เป็นตั้งแต่ มนุสสติรัจฉานโน มนุสสเทโว มนุษย์สิ่งต่างๆ อะไรก็แล้วแต่ นั่นคือกิลีสจูงทั้งหมดละ เพราะเราทำตัวเราเป็นคุณประโยชน์กับโลก มันก็เป็นเทวดาของเขา เป็นเทวดาของสังคม สังคมได้อาศัยพึ่งพาจากจิตดวงนี้ จะเป็นมนุสสเทโวก็เพื่อทำคุณงามความดีกับโลก เขาเป็น

ผู้ที่ให้คุณประโยชน์กับโลก นี่มันก็เป็นวิญญูะ มันก็เป็นกิเลสจูงไป จูงไปตลอด มันก็ไม่มีที่สิ้นสุด หรือ

สิ่งที่ไม่สิ้นสุด สิ่งนี้ สภาวะธรรมอย่างนี้เพราะอะไร เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นธรรมสภาวะแบบนี้อยู่แล้ว สิ่งนี้เป็นประโยชน์กับโลกใจ แต่ประโยชน์ภายในอันนี้ เป็น อริยสัจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการกับคฤหัสถ์ ต่างๆ ต้องพูดถึงสวรรค์ พูดถึงทานก่อน ให้จิตควรแก่การงาน

ถ้าอริยสัจ จิตที่มันไม่ควรแก่การงาน จิตที่หยาบ คนตาบอดเห็นไม่ได้หรือ มันต้องคนตา ดี คนตาดีหมายถึงมีจิต มีศรัทธามีความเชื่อ มีศรัทธามีความเชื่อขึ้นมาแล้วต้องจิตสงบด้วย พอจิต สงบมันออกไปเห็นอะไร เห็นสิ่งที่เกิดเป็นทุกข์ใจ ทุกข์เกิดจากอะไรล่ะ ทุกข์เกิดจากเพราะมีการ เกิดและการตายดวงนี้ ทุกข์เกิดเพราะมีใจนี้ใจ ใจเป็นภวาสวะ เป็นอนุสัย สิ่งนี้มันเกิด

คนตายแล้ว ซากศพไม่เคยทุกข์นะ เขาพุพอง เขาเนาเปื่อยของเขาไปตามธรรมชาติของเขา คือธาตุ ธาตุ ๔ เป็นสภาวะแบบนี้ แต่เพราะมันเป็นความมหัศจรรย์ของวิญญูะ ความมหัศจรรย์ ของจิต จิตนี้เกิดปฏิสนธิในครรภ์ของมารดา เห็นไหม จากไข่ จากไข่สิ่งที่มองด้วยตาเปล่ามอง แทะไม่เห็น มันพัฒนาการของมันเป็นมนุษย์ในครรภ์ของมารดา ๙ เดือน แล้วก็เกิดออกมา เกิดมา เป็นเรา

ถ้าเกิดมาเป็นเรา เห็นไหม ในอวัยวะต่างๆ ของมนุษย์เป็นสิ่งที่มหัศจรรย์ เพราะอะไร เพราะมันเป็นสิ่งที่มันพัฒนาการของมันขึ้นมา แล้วจิต ถ้ามีจิตมีพลังงานตัวนี้ มีไออุ่นตัวนี้ ชีวิตมัน ถึงอยู่ได้ ถ้าสิ้นสุดกระบวนการของจิต ของการดำรงชีวิตล่ะ คือไออุ่นที่มันเคลื่อนออกจากจิต จิต นี้เคลื่อนออกจากกายนี้ คือการตายใจ นี่การเกิดและการตายของวิญญูะ เกิดจากไหนล่ะ? เกิดจาก กรรมๆ แล้วเกิดจากกรรม กรรมก็จะพาเกิดพาตาย เกิดจากกรรมแล้วกรรมอยู่ไหนๆ? กรรมอยู่ที่การ กระทำ

การกระทำเกิดมาจากอะไรเกิด จากเจตนาใช่ไหม เกิดจากเจตนา เกิดจากความคิด เกิด จากมโนกรรม นี่สภาวะ ภพอยู่ที่นี้ ภพอยู่ที่ใจช แก้กิเลสต้องแก้ตรงนี้ใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัม พุทธเจ้าถึงบอกว่า ศาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสัมผัสได้ด้วยใจ สิ่ง ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมและวินัยไว้นั้นเป็นกิริยา เป็นความรู้สึกจากใจของ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา แล้วเทศนาว่าการเป็นธรรมขึ้น ล้วนๆ ธรรมเทศนาว่าการตั้งแต่ปัญจวัคคีย์ ตั้งแต่พระยสะ ๖๐ องค์นั้นนะ นี่พระอรหันต์ทั้งหมด ยังไม่มีวินัยเลย แต่เพราะมีสังคมสงฆ์มากขึ้น ถึงได้บัญญัติวินัยขึ้นมา เพราะสังคมสงฆ์ ความรู้สึก ความละเอียด หยาบ ต่างกันของจิตนั้น ความละเอียด หยาบ ของจิตนั้น ทำให้สังคมของสงฆ์นั้น กระทบกระเทือนกัน บัญญัติเป็นวินัยๆๆ

วินัยเป็นกรอบ เป็นรั้วกัน ไม่ให้จิตเราออกไปทำความผิด ความผิดอันนั้นเป็นอาบัติ เป็น สิ่งที่ว่า เป็นความเศร้าหมองของใจ ย้อนกลับมาที่เรา มีรั้ว แล้วรั้วนี้ คือ สมาธิ ปัญญา สมาธิจะเกิด ขึ้นมาเพราะมีรั้วนะ มีรั้วนั้นแล้วกำหนดพุทโธขึ้นมา ใช้ปัญญาอบรมสมาธิขึ้นมา จิตละเอียดเข้า มา จิตละเอียดเข้ามาถึงวิปัสสนาเข้ามา นี้อริยสังกตเกิดตรงนี้ไง

อริยสังกตขึ้นมาจากจิต จากความรู้สึกจากภายใน จากความสัมผัสของจิตที่เห็นอาการของ ใจ นี่ศาสนาธรรม ศาสนธรรมมันเป็นความละเอียดอ่อนในใจ สิ่งที่เป็นความละเอียดอ่อนในใจมัน ไม่เหมือนวัตถุ เราได้สิ่งใดมาเราก็เอาสิ่งนี้เก็บตู้เซฟ เก็บเข้าถนอมรักษาไว้ มันก็จะมันคงยืนยงไป กับเรา แต่ถ้าเป็นสัมมาสมาธิ เป็นอาการของใจที่สงบ มันจะมันคงไปกับเราไหม เราถึงจะต้อง เริ่มต้น ต้องตั้งสติฝึกฝนจนชำนาญ จนชำนาญนะ จนขนาดที่ว่าเราเคลื่อนไหวไปไหน จิตก็สงบอยู่ กับเรา เพราะอะไร เพราะมันรู้จักการรักษาไง รู้จักการถนอมจิตของเราไว้

จิตนี้มันทุกข์เพราะอะไร จิตมันทุกข์เพราะสติมันไม่ควบคุมมัน เห็นอะไรที่ชอบใจ ที่ พอใจ มันก็จะออกไปยึดอารมณ์สิ่งนั้น ถ้าชอบใจ พอใจสิ่งใด มันสะเทือนหัวใจ แล้วทำให้หัวใจนี้ หวั่นไหว ทำให้สิ่งนี้มันเกิดความฟุ้งซ่านไป พอมันฟุ้งซ่านสมาธิมันก็เสื่อมไป สมาธิก็เสื่อมไป แล้วถามตัวเองสิว่าเห็นโทษไหม ถ้าเห็นโทษ วันหลังต้องตั้งสติให้ดีขึ้น ถ้าเจอสภาวะแบบนั้น ถ้า เราไม่มีปัญญาควบคุมมันได้ เราก็ตั้งสติของเรา พุทโธกลับมาหลบเข้ามาซะ

ถ้าเกิดลมแรง อาการสิ่งต่างๆ เกิดความกระทบกระเทือนรุนแรง เราก็หลบเข้ามาด้วยพุทโธ ด้วยคำบริกรรม คือเอาจิตที่มาบริกรรมมันก็มีที่เกาะไข่มุขไหม เราถ้าลมแรง เรามีที่มุงที่บัง เราก็ไม่ โดนลมนั้น ไม่รุนแรงกับจิตดวงนั้นมากเกินไป สิ่งนี้มีการฝึกฝนแล้วต้องมีการทดสอบ มีการเข้า ควบคุม “ชำนาญในวสี” ถ้าเราชำนาญในวสีนะ ควบคุมไว้สิ่งนี้

ถ้าเป็นสมาธิเกิด มันเจริญได้เสื่อมได้ เพราะสิ่งนี้เป็นกุปปธรรม คือเจริญแล้วเสื่อม สิ่ง ที่เจริญแล้วเสื่อม อาการอย่างนี้ถ้าได้ออกวิปัสสนาแล้ว มันจะเป็นอกุปปธรรม อกุปปธรรมคือสิ่ง

ที่ว่าเราได้เพชรนิลจินดามา เราว่าสิ่งนี้มาอยู่กับเรามั่นคง ถ้าวิปัสสนาไปเห็นอาการของใจ จนพิจารณากาย ใคร่ครวญ ขยับหมั่นฝึกซ้อมบ่อยๆ ครั้งเข้า มันปล่อยางนะ ถ้าเห็นกายแล้วมัน สะเทือนหัวใจ วิปัสสนาไปมันก็ปล่อยางขนาดไหน ปล่อยางขนาดไหน มันปล่อยโดยสิ่งที่มันเป็น กุปปธรรมอยู่ มันไม่สิ้นสุดกระบวนการของจิตหรือ

ถ้ามันสิ้นสุดกระบวนการของจิต เห็นใหม่ พิจารณากายก็พิจารณาบ่อยครั้งเข้า พิจารณา ธรรมารมณ ถ้าพิจารณาจิต เป็นธรรมารมณ ชั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ๕ ชั้น ๕ มันสืบต่อกันอย่างไร ใช้ปัญญาแยกออกไป เห็นใหม่ ถ้าไม่มีเหตุ คือสัญญาเทียบเคียง มันจะมีสังขารปรุงได้อย่างไร ถ้ามีสังขารปรุง พอสังขารปรุง มันมีรสชาติ มันมีสุขมีทุกข์ ถ้ามีสุขมีทุกข์คือเวทนา

ถ้าเวทนา รับรู้เวทนาด้วยอะไร? ด้วยวิญญาณความรู้ วิญญาณรับรู้ รับรู้ได้อย่างไร รับรู้ เพราะเป็นรูปของจิต เพราะเป็นพลังงานของจิต ปัญญาเนี่ยเหมือนกับคาบเพชร เสียบเข้าไป ตรงไหน มันจะแยกออกจากกัน ถ้าแยกออกจากกัน อารมณ์จะไปได้ใหม่ ความรู้สึกความคิดไปได้ใหม่ ถ้าไปไม่ได้ มันก็ปล่อยอารมณ์อย่างนี้ ปล่อยอารมณ์อย่างนี้ ชั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ๕ ถ้ามันปล่อย มันก็ว่างขนาดไหน แต่มันไม่สิ้นสุดกระบวนการของมัน ต้องหมั่นฝึก หมั่นซ้อม หมั่นคราดหมั่นไถอยู่อย่างนี้ตลอดไป

วิปัสสนาโดยกาย โดยเจโตวิมุตติเห็นกายสภาวะแบบใด มันก็ต้องหมั่นฝึกหมั่นซ้อมอย่างนั้นแหละ สิ่งนี้กาย เวทนา จิต ธรรม ฝึกซ้อมบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า ถึงที่สุดของมัน กระบวนการของมันต้องมีสติ ถ้ากระบวนการของจิต เห็นใหม่ อย่างนี้พิสูจน์ได้ไง ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ถ้าไม่สิ้นสุดกระบวนการของเขา มันไม่เกิดสังโยชน์ขาดออกไป

ถ้าสิ้นสุดกระบวนการของเขา กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ ชั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ๕ สักกายทิฎฐิ ๒๐ ชั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ๕ ชั้น ๕ ไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่ชั้น ๕ สักกายทิฎฐิ ๒๐ สิ่งนี้มันจะขาดออกไป ถ้าขาดออกไป ในกระบวนการของการวิปัสสนา ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าธรรมและวินัยว่า เวลากิเลสขาดดั้งแขนขาด สิ่งที่แขนขาด ความขาดออกไป มันแยกออกไป

ครูบาอาจารย์ท่านบอกว่า เหมือนกับแยกออกเป็น ๓ ทวีปเลย แยกออก ห่างออกจากกัน ต่างอันต่างจริง เราเป็นเรา ทุกข์เป็นทุกข์ แยกออกจากกัน กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ จะแยกออกจากกันโดยสัจจะความจริง นี้อกุปปธรรม สิ่งนี้จะเกิดขึ้นจากใจผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ อกุปป

ธรรมนะ สิ่งที่ดีของโลก เป็นวัตถุ สิ่งที่เป็นวัตถุๆ เขาทำเหมืองแร่ ต่างๆ เขาเอาสิ่งนี้ขึ้นมาเป็นประโยชน์

แต่ถ้าจิต ถ้ามันวิปัสสนาจนขนาดนี้ละ มันจะไม่เวียนไปในวัฏฏะ สิ่งที่เป็นความมหัศจรรย์ของจิต การเกิดและการตายมันเป็นความมหัศจรรย์มาก แต่จิตที่มันเกิดมันตายที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ครูบาอาจารย์ท่านเห็นว่าเหมือนสัตว์ตัวหนึ่งที่ทำให้เขาจูงไปไง กิเลส มันจูงไป มันเกิดตาย มันเกิดตาย น่าสลดสังเวช เหมือนกับเราเป็นคนตาบอดแล้วให้คนจูงไปนะ กระแทบกระแทกกับสิ่งต่างๆ ตลอดไป บาดเจ็บในระหว่างเดินทาง

นี่ก็เหมือนกัน จิตมันเกิดมันตายในวัฏฏะ มันจะหมุนๆ ไปอย่างนี้ มันจะเกิดทุกข์เกิดยาก เกิดความสุขในสวรรค์ อินทร์ พรหม ขนาดไหน มันก็เวียนไปเวียนมาอยู่อย่างนี้ แต่ขณะที่เป็นอกุปปิธรรม อีก ๗ ชาติเท่านั้น พระโศคาบันยังเกิดอีก ๗ ชาติอย่างมาก ถ้าอย่างมาคนะ ทาสที่เขาเลิกทาส ต้องขยัน ต้องหมั่นเพียร ไม่ใช่ทาส เขาเลิกทาสแล้ว ยังจะยอมเป็นทาสตลอดไป มันก็ต้องทำวิปัสสนาเพิ่มขึ้น วิปัสสนาคือยกขึ้นสูงขึ้นไป สูงขึ้นไปนี้ งานของใคร งานของใคร? งานของจิตดวงนี้ไง

การทำความสะอาดจิต การทำให้จิตนี้ผ่องใสละ “จิตเดิมแท้ที่ผ่องใส จิตเดิมแท้ที่หมองไป ด้วยอุปกิเลส” จิตมันผ่องใสอย่างไร สิ่งที่มันปล่อยสลักกายทิฐิฐิฐิความเห็นผิดในร่างกาย เพราะอะไร เพราะจิตออกมาร่างกาย มันเป็นเสต็ปหนึ่งที่จิตออกมา

เวลาความคิดของเรา ความรู้สึกมันรับรู้ของเราออกกายของเรา ความสัมผัสออกจากผิวหนังเราไป ลมพัดมามันยังมีความร้อนความหนาวอยู่ที่ผิวหนังเรา สิ่งนี้จิตมันขับเคลื่อนออกไปจากร่างกายนี้ แล้วเราพิจารณาจนกายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย มันก็หดเข้ามา หดเข้ามาจากร่างกายนี้มันไปอยู่ที่ไหนล่ะ? มันอยู่ที่ความรู้สึกกลางหัวใจเราไง

ถ้ามันอยู่กลางหัวใจของเรา มันออกไปรับรู้สิ่งใดละ ออกไปรับรู้ เห็นไหม มีอุปาทานอุปาทานในกาย ในจิต นี่ยกขึ้น ถ้ายกขึ้นได้ สิ่งที่ย้อนกลับมาจับได้ ถ้าจับได้ เราเข้าใจว่ามีผู้ลักสมบัติของเราไป เรารู้ตัวอยู่ แต่เราไม่เห็นตัวเขา เราจะลงโทษเขาอย่างไร นี่ก็เหมือนกัน ของเราหายไปแล้วคือหายไปไหน แล้วรู้ว่าคนเอาไป เพราะมันมีผู้นี้ มีคนร้ายนี้อยู่กับเราด้วยกัน ๒ คน แล้วเขาลักของเราไป เพราะของเราหายไป อยู่กัน ๒ คน ของหายไป ต้องไม่เราก็กเขา ต้องเอาของเราไปใช่ไหม

นี่ก็เหมือนกัน เราอยู่ ใครอยู่กับเรา จิตอยู่กับเรา แต่เราหาเราไม่เจอ เราไม่เห็น จิตอยู่ที่ไหน กายอยู่ที่ไหน เราเห็นไม่ได้ ถ้าเห็นไม่ได้ การขุดคู้ย การคันคว่ำ การเริ่มต้นสถานะการทำงาน ใจ เหมือนนักกีฬา ถ้าเขาจะแข่งขันกีฬา เขาต้องมีเวทีของเขาใช้ใหม่ เขาต้องสมัครใช้ใหม่ เขาต้องมีคู่แข่งขันใช้ใหม่ ถ้านักกีฬาไม่มีคู่แข่งขัน มันก็ฝึกซ้อมเฉยๆ เท่านั้นแหละ

นี่ก็เหมือนกัน การทำความสงบของใจ การวิปัสสนาของเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิ มันก็ว่าเป็นการวิปัสสนา นั่นละ มันเป็นการฝึกซ้อมเฉยๆ มันไม่มีคู่แข่งหรือ มันไม่มีธรรมกับกิลด์ต่อสู้กัน ใจ ขณะที่เราพยายามขุดคู้ยหากาย หาจิต กาย เวทนา จิต ธรรม ถ้าจับสิ่งนี้ได้ ธรรมกับกิลด์มันจะมีการแข่งขันกัน ขณะที่กิลด์มันมีกำลังมากกว่า เราก็ล้มลุกคลุกคลานไปโดยสัจจะความจริง

ขณะที่ธรรม ถ้าธรรมจูงขึ้นมา ธรรมมีกำลังขึ้นมา เรามีสติ มันมีเหตุมีผลนะ คนเรามีพื้นฐานของใจ คือทำงานเป็นแล้ว ถ้าทำงานเป็น การทำงานจะง่ายขึ้น การฝึกงาน คนทำงานไม่เป็นการฝึกงานต้องฝึกไปบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า แต่ถ้าคนฝึกงานเป็น คนทำงานเป็น ทุกอย่างมันจะง่ายขึ้น คล่องตัวขึ้น สิ่งที่คล่องตัวขึ้น เห็นไหม ถ้าเราจับ เราเห็นกาย เวทนา จิต ธรรม เราก็วิปัสสนาไป

กำลังมาก กำลังน้อยนะ มันไม่มีสิ่งที่เป็นสูตรตายตัวนะ “เราพิจารณากายมาแล้ว มันจะเป็นสภาวะแบบนี้ เราเคยทำมา” ไม่ใช่หรือ มันจะเป็นในปัจจุบันธรรม ปัจจุบันธรรมอาการอย่างไร ถ้าปัญญาเราทันนะ โดยกำลังของสมาธิ สิ่งนี้ก็เป็นปัญญา ให้มันแปรสภาพในปัจจุบัน มันเป็นไปในปัจจุบันนั้น เราจะคาดหมายสิ่งใดๆ ไม่ได้เลย

ในปัจจุบันนี้ถ้าใครมีสภาวะแบบนี้ ในการกระทำในปัจจุบันนี้ มันปล่อยวางแล้ว เราคิดว่าสิ่งนี้เป็นประโยชน์กับเรา เราทำอย่างนี้อีก...ทำไปเถอะ ไม่เกิดหรือ เพราะอะไร เพราะเกิดตัณหา ใจ สิ่งที่สมุทัยซ้อนเข้ามา เห็นไหม ถ้าสมุทัยซ้อนเข้ามา ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติจะบอก ในกิลด์ก็มีธรรม ในธรรมก็มีกิลด์ มันจะมีสภาวะแบบนี้ ไม่ใช่ที่เราปฏิบัติมันจะเป็นความอยาก ความอยากนี่จะทำให้เราวิปัสสนาไม่ได้ เราจะปล่อยวาง เราต้องทำโดยที่ไม่มี ความอยาก

ไม่มีความอยากคือไม่มีเจ้าภาพ ไม่มีผู้รับสถานะอย่างนี้ มันต้องมีเจ้าภาพ มีตัวจิต แล้วขับเคลื่อนตัวจิตนี้ไป ถ้ามีความอยากขึ้นมา ซ้อนขึ้นมา ความอยากอย่างนี้มันจะซบมือเปิบ อยากได้สิ่งใดๆ โดยที่ไม่ต้องลงทุนลงแรง มันเป็นไปไม่ได้หรือ มันจะเป็นปัจจุบันขึ้นมา มันต้องลงทุนลงแรง มันต้องลงสติ ลงสมาธิ ลงปัญญาเข้าไป ถ้าเข้าไปให้มันเป็นสัจจะความจริงของเขา

เหมือนทดลองวิทยาศาสตร์ มันต้องเป็นตั้งแต่สารเคมีที่เราผสมให้ออกมาจะเป็นสภาวะแบบนี้ คราวนี้ผสมออกมาเป็นสภาวะแบบนี้ คราวนี้มีความบกพร่อง ไม่มีความละเอียดรอบคอบ มันจะทำภาชนะไม่สะอาด ออกมามันจะเป็นสภาวะแบบนี้

นี่เหมือนกัน วิปัสสนานะ คราวนี้เป็นสภาวะแบบนี้ เริ่มต้นใหม่ มันปล่อยวางขนาดไหน ปล่อยวางอย่างนี้ ปล่อยวาง ๒๕ เปอร์เซ็นต์ คือปล่อยวางไม่เต็ม ๑๐๐ ใจ ปล่อยวางอย่างนี้มัน ปล่อยวางเหมือนกับว่ามันไม่ลงถึงฐาน เราก็กลับมาที่ความสงบก่อน ความสงบแล้วออกวิปัสสนา ใหม่ มันจะปล่อยวางอย่างไร ปล่อยวาง ให้วิปัสสนา ถ้าเจอสิ่งใด กาย เวทนา จิต ธรรม อย่างใด ก็ จับสิ่งนั้นแล้ววิปัสสนา วิปัสสนาคือใช้กำลังเข้าไป

มันต้องมีการต่อสู้อย่างระหว่างธรรมกับกิลีสนะ มันจะเกิดขึ้นมาเรื่อยๆ สิ่งใด ไม่มีใครเกิดขึ้นมาเรื่อยๆ หรือ สิ่งที่จะเกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมาจากความมุมนะ ความเพียรชอบ มุมนะคือความ เพียรชอบ ความมุมนะนี้เป็นสติก็ได้ เป็นความเพียรก็ได้ สิ่งที่มีความเพียร เห็นไหม เวลามรรค ๘ สิ่งใดเป็นสติละ สิ่งใดเป็นปัญญาละ มันเกิดในกระบวนการของมัน เหมือนอาหาร เวลาทำอาหาร ให้มันสุกขึ้นมา อะไรเกิดก่อน อะไรเกิดหลังละ แต่กระบวนการของมันต้องเครื่องครบนะ มันถึง จะเป็นอาหารชนิดนี้ใช่ไหม

นี่ก็เหมือนกัน การกระทำของเรา มรรค ๘ อะไรก่อน อะไรหลัง มันต้องฝึกฝนอย่างนี้ ทำ ให้มันกลมกล่อม ทำให้มันสุกพร้อมกัน ถ้าขณะที่มันสุกพร้อมกันขึ้นมา มันสมุจเฉทปหาน ถ้า สมุจเฉทปหาน เห็นไหม กาย เวทนา จิต ธรรม หลุดออกไป กามราคะ ปฏิฆะอ่อนลง อ่อนลง มัน เป็นสันติภูมิกอในหัวใจ อ่อนลง จิตนี้ว่างมาก

สิ่งที่ว่างขนาดไหน ความว่างอันนี้ ความว่าง ขณะที่ติดสมาธิ เรามีความติดข้องในสมาธิ เวลาจิตสงบ เรว่านี่ก็คือผลของธรรม ไม่ใช่หรือ สิ่งนี้มันเป็นสิ่งที่กิลีสมันหลบตัวอยู่ มันซุกอยู่ในจิตเรานี้ เพราะจิตนี้เป็นนามธรรม กวาสวะยังไม่เจอมันเลย นี่ก็เหมือนกัน ขณะที่มันปล่อยวาง อย่างนี้ มันปล่อยว่างขนาดไหน ถ้าเราไปเผลอเรา เราไม่มีครูบาอาจารย์ สภาธรรมมันไม่เป็น ไม่มี สติสัมปชัญญะเทียบเคียง นี่มันจะติดได้

ติดได้ขนาดไหน หรือว่าการค้นคว้าสิ่งนี้ สิ่งนี้ค้นคว้า ต้องหาจิตออกไป พยายามค้นควา นะ ทำความสงบของใจให้มันสูงขึ้น ความสงบของใจ ทำไมว่าเน้นความสงบของใจสูงขึ้นละ เพราะอะไร เพราะสิ่งที่ว่ามรรค แต่ละขั้นตอนของมรรค สติเป็นมหาสติ ระหว่างเวลาสมาธิ

พื้นฐานมันต้องมากขึ้น เหมือนกับผู้ที่มิปัญญา ผู้ที่ผ่านโลกมามาก เวลาเขาผ่านโลกมา เขาจะเข้าใจของเขา เขาจะไม่ค่อยห่วงไหวไปกับโลก

แต่พวกเราเจอสิ่งใดใหม่ ตื่นเต้นเพราะอะไร เพราะเห็นครั้งแรก รู้ครั้งแรก นี่ก็เหมือนกัน จิตที่วิปัสสนาจากข้างต้นขึ้นมา สิ่งนี้เราเข้าไปเห็น มันเห็นแล้วมันจับต้องได้ แต่ขณะที่เราเข้าไปเห็นสิ่งที่ละเอียดขึ้นไป เราจะต้องใช้ความรอบครอบ ใช้สติไปค้นคว้ามัน มันละเอียดเข้าไปนะ มันละเอียดกว่า เช่น เบื้อง ๑๐๐ เบื้อง ๑,๐๐๐ เบื้อง ๑๐,๐๐๐ เบื้อง ๑๐๐,๐๐๐ คุณค่าของมัน กระดาษเหมือนกัน แต่ตัวเลขมันมีมากกว่านะ

นี่ก็เหมือนกัน อาการของใจเป็นนามธรรมนะ สกิทาคามิมรรค อนาคามิมรรค สิ่งที่อนาคามิมรรค ถ้าเป็นอนาคามิมรรค มันเป็นอนาคามิมรรคเพราะอะไร มันเป็นมรรคเพราะมันเป็นสัมมา สัมมาสมาธิ สัมมาสติ สัมมาปัญญา ดำริชอบ ความเพียรชอบ ถ้ามั่นชอบ มันก็เข้าไปจับการกระทำได้ ถ้ามั่นไม่ชอบล่ะ มันเป็นมิจฉา ถ้าเป็นมิจฉา สิ่งนี้คาดหมาย สิ่งนี้ลูบคลำ สิ่งนี้ลูบคลำก็ลูบกันไป จับกันมา เพราะจิตนี้เป็นนามธรรม สิ่งนี้การกระทำเป็นนามธรรมเหมือนกัน สิ่งที่เป็นนามธรรมก็จับต้องสิ่งใดไม่ได้ ถ้านี้เป็นธรรม เป็นธรรม นี่เป็นมิจฉา

ถ้าเป็นสัมมานะ จิตจับจิต ความรู้สึกมันมี เวลาเราเห็นกาย เห็นจากอะไร ใครเป็นคนไปเห็นมัน ใครจับต้องได้ ถ้ามีสตินะ การกระทำมันจะเป็นความเพียรชอบ ถ้ามั่นขาดสติ มันทำโดยลูบคลำ มันทำโดยการชูปมือเปิบ มันทำโดยกิลเลส เห็นไหม นี่กิลเลสมันจูงไป มันก็จูงเราออกนอกกลุ่มนอกทาง แล้วสิ่งนี้จะไม่มีกับผู้ที่ไม่ประพฤติปฏิบัติ ไม่มี

แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๖ ปี พยายามบุกบันขึ้นมา ค้นคว้าขนาดไหน มันก็ยังมี การลองผิดลองถูกมา ใจมันต้องมีลองผิดลองถูกมาทั้งนั้น ในการประพฤติปฏิบัติ เราศึกษามากขนาดไหน เราจำกระบวนการประพฤติปฏิบัติครูบาอาจารย์แต่ละขั้นตอน เราพยายาม เกรงกลัวมากกว่าเราจะมีผลผิดพลาด เอาสิ่งนี้มาเป็นแนวทาง เป็นประเด็นได้ แต่ในการประพฤติปฏิบัติจะเป็นอย่างนั้น เป็นไปไม่ได้

เป็นไปไม่ได้เพราะจิตมันคนละดวง อาการของคน กาลเวลาที่ต่างกัน สิ่งใดก็ต่างกัน ผู้ที่พิจารณากายเหมือนกัน ขณะที่พิจารณาออกมา บางคนต้องพิจารณาให้มากขึ้น บางคนพิจารณาพอสมควรมันก็ปล่อยมาได้ เพราะอะไร เพราะคุณค่าของจิตมันต่างๆ กัน มันเป็นความมหัศจรรย์

มาก แม้แต่ร่างกายมนุษย์ก็ยังมีหัตถ์จรรยเลย แล้วเรื่องของจิตมันมีหัตถ์จรรยกว่าร่างกายนี้มหาศาลเลย

ในการประพฤติปฏิบัติ เจโตวิมุตติเหมือนกัน พิจารณากายเหมือนกัน การปล่อยวาง การเข้าใจก็ต่างกัน การเข้าใจ การเข้าใจคือเห็นกระบวนการของการวิปัสสนา ถ้ามันย้อนกลับจับสิ่งนี้ได้ ถ้าพิจารณาโดยเจโตวิมุตติมันจะเป็นอสุภะ คุณิ ทำไมมันเป็นอสุภะละ อสุภะเพราะอะไร เพราะสภาวะของธรรมไง ถ้าเป็นสภาวะของธรรม ธรรมในหัวใจของเรา ในหัวใจของเราเนะ สภาวะธรรม ธรรมะมีอยู่โดยดั้งเดิม ธรรมะมีอยู่แล้ว มีอยู่แล้วเพราะอะไร

เพราะเรื่องของธาตุ ๔ เรื่องของร่างกายมันเป็นเรื่องของธาตุไฟไหม เรื่องของธาตุมันมีกรรมไฟไหม มีกรรมเราถึงเกิดมาเป็นมนุษย์ไฟไหม สิ่งที่เกิดเป็นมนุษย์ สิ่งนี้มันเอาสถานะของจิตดวงนี้ มันมีร่างกายอันนี้อยู่ ถ้าร่างกายอันนี้อยู่ สิ่งนี้มันเป็นสมมุติไฟไหม มันเป็นสิ่งที่ป็นชั่วคราว เป็นชั่วคราวต่อเมื่อเราอาศัยมัน อาศัยสิ่งร่างกายจนหมดชีวิตไป เราก็ตายจากร่างกายนี้ไปไฟไหม นี่คือนุญกุลที่เราได้เกิดเป็นมนุษย์ไฟ

แต่ถ้าสภาวะธรรมมันละเอียดกว่านั้น เพราะมันเป็นเรื่องของใจของเรา เป็นเรื่องของหัวใจที่สัมผัสกับธรรม ถ้าสัมผัสกับธรรม ถ้าจิตมันสงบเข้ามา มันเห็นสภาวะแบบนี้ได้ มันเป็นอะไร เพราะเห็นสภาวะแบบนี้ จิต จิตของเรา ความรู้สึกของเรา มันสงบเข้ามา แล้วมันมีตาจากใจ มันเห็นสภาวะของกาย มันเป็นอสุภะ อสุภะเพราะอะไร เพราะสิ่งนี้มันต้องย่อยสลายไปในสิ่งที่เราตายไปแล้ว

แต่ในปัจจุบันมันเป็นอสุภะเพราะมันยังมีชีวิตอยู่ไง ถ้าอาการเป็นอนาคตนะ อนาคตจิตนี้เราต้องตายไป มันก็จะไปคืนสู่สภาวะดั้งเดิมของเขา การคืนสู่สภาวะดั้งเดิมของเขา มันก็ต้องเนาเปื้อนไปโดยธรรมชาติไฟไหม โดยการเผาผลาญของความร้อนต่างๆ แต่ถ้าในปัจจุบันนี้ ในสภาวะธรรม มันเห็นสภาวะของในปัจจุบันนี้ ร่างกายมีอยู่ แต่ขณะที่สภาวะธรรม ตบะธรรมที่มันแผดเผาอย่างนี้มันเห็นเป็นอสุภะ ถ้าเห็นเป็นอสุภะเพราะอะไร

เพราะมันจะเป็นสภาวะธรรมเข้ามาสอนใจ ถ้ามาสอนใจ มันเป็นธรรมของใคร? มันเป็นธรรมของจิตดวงนี้ไง จิตดวงนี้มันมีอำนาจวาสนา เพราะมันสร้างสมบุญญาธิการมา แล้วมันวิปัสสนามาโดยเชื่อกุ เชื่ออาจารย์ เชื่อธรรมและวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วมันปฏิบัติขึ้นมาเห็นสภาวะธรรมของจิตดวงนี้ มันเป็นความมหัตถ์จรรย สิ่งที่มีหัตถ์จรรยเพราะอะไร

เพราะจิตมันจะทำลายตัวมันเอง จะทำลายกิเลสในหัวใจ จะทำลายความหมักหมมของใจที่มันติดในความสวยความงาม ในสิ่งที่เป็นโอชะ สิ่งที่เป็นโอชะเพราะสัตว์มันก็สืบทอดของมัน มนุษย์ก็สืบทอดของมัน แม้แต่เทวดา อินทร์ พรหม ก็สืบทอดของเขา สืบทอดของเขาเพราะมันมีกิเลสตัวนี้ สิ่งที่อยู่ในหัวใจนี้ มันมีความต้องการ มีความปรารถนา ถ้าพิจารณาจิตมันจะเห็นอาการของจิตตัวนี้ จิตตัวนี้มันเป็นกามราคะ

สิ่งที่เป็นกามราคะ เป็นขั้นตอนของที่เกิดเป็นพรหมไป ถ้าเป็นขั้นตอนที่เกิดเป็นพรหม เพราะเป็นกามโลก รูปโลก อรูปโลก โลกวิญญู กามภพ รูปภพ อรูปภพ แล้วตัวภาวะของจิตมันเป็นตัวภพ ตัวภพที่สำคัญที่สุดคือตัวภพของใจตัวนี้ ใจตัวนี้มันมีสถานะรองรับ ความรู้สึก ความคิดต่างหากเกิดจากใจดวงนี้ทั้งหมดเลย แล้วกิเลสอวิชชามันใส่แวน มันก็หลงตัวมันเองต่อไป แล้วมันก็ออกไปยึดต่างๆ จากภายนอก แล้วมันวิปัสสนามาตั้งแต่ภายนอก ภายในเข้ามา จนถึงภายในกาย มันจะเห็นเป็นอสุภะไป

สิ่งที่เห็นอสุภะ วิปัสสนาไป ปล่อยวางขนาดไหน ต้องใช้วิปัสสนาด้วยความมุมานะ ด้วยความตั้งมหาสติ มหาสติพิจารณาไปมันจะย่อยสลาย มันจะหยาดเยี่ยมขนาดไหน มันจะเป็นความสุข เป็นความเศร้าใจ เป็นความเห็นตื่นตื่นขนาดไหน นี่วิปัสสนาปล่อยครั้งเข้า

ถ้ามันปล่อยนะ กระบวนการของมรรคที่หมุนเข้ามาในหัวใจของเรา แล้วมันเห็นสภาวะ มันจะปล่อย ปล่อย ต้องปล่อยก่อน ปล่อยบ่อยครั้งเข้าๆ มันจะละเอียดไปเรื่อยๆ มันจะชำนาญการไปเรื่อย ถ้ากิเลสมันจูงนะ ในการประพฤติปฏิบัติขนาดนี้กิเลสมันยังจูงได้เลย ปล่อยหนหนึ่ง พอปล่อย เข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นธรรม เพราะอะไร เพราะมันการต่อต้านใจ เห็นใหม่ กระบวนการของธรรมที่เราเห็นสภาวะของจิตที่เป็นอสุภะ นี่คือการกระบวนการของธรรม ธรรมจูงมา เพราะธรรมในหัวใจเราจูงนะ

ธรรมและวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นการชี้แนะ เป็นทฤษฎี ในการประพฤติปฏิบัติ เพราะเราเชื่อธรรมและวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเราก่อร่างสร้างตัวขึ้นมา จนจิตมันละเอียดเข้ามาจนเห็นเป็นอสุภะอย่างนี้ มันวิปัสสนาเข้ามา มันต่อสู้กันมันก็ปล่อย แต่ถ้ากิเลส กระบวนการของพญามารในหัวใจของเรา เจ้าวิภูจักร พญามาร ภพตัวนี้มันก็ต้องต่อต้าน ถ้ามันต่อต้าน มันปล่อยขนาดไหน มันก็ทำให้เข้าใจว่าเป็นผล

ถ้าเป็นผลหนึ่ง ถ้าเป็นผล เหมือนเขาวิ่งผลัด ถ้าผู้ที่วิ่งไม่ต่อไปไม่ได้รับไม้ วิ่งไปโดยตัวเปล่าๆ เขาจะถือว่าเป็นการแข่งขันใหม่ เพราะอะไร เพราะมันไม่ได้รับไม้ขึ้นมา นี่ก็เหมือนกัน ในการปล่อยวางมันไม่มีผลของมัน มันปล่อยวางเฉยๆ โดยไม่ได้รับไม้ ไม่ได้รับกรรมอันนี้มา มันจะปล่อยวางได้ใหม่ มันจะขาดใหม่ มันจะเป็นไปได้ใหม่ มันเป็นไปไม่ได้หรือ ถ้าเป็นไปไม่ได้ นี่คือการผิดพลาด กิเลสมันจูง กิเลสมันจูงก็ย้อนกลับมาวิปัสสนาใหม่ เราก็วิปัสสนาของเราจนกว่า...จนวิปัสสนาบ่อยครั้งเข้าจนกว่าเราจับไม้ไม่ได้ ถ้าจับไม้ไม่ได้ แล้วเราวิ่งออกไป การวิ่งผลัดก็จะเป็นการแข่งขันขึ้นมา

ระหว่างกิเลสกับกรรม ระหว่างกิเลสจูงกับกรรมจูง มันจะมีการวิปัสสนา มันจะมีสภาวะแบบนี้เกิดขึ้นตลอดไป วิปัสสนาบ่อยครั้งเข้า จนถึงที่สุดมันจะทำลายในหัวใจ มันกลืนมาที่ใจ แล้วทำลายครี้นออกไป นี่พระอนาคามี ๕ ชั้น มันก็ต้องวิปัสสนาซ้ำ เศษส่วนของมัน บ่อยครั้งเข้าบ่อยครั้งเข้า มันก็จะปล่อยไป ปล่อยไป ปล่อยเรื่อยๆ ไปนะ ตรงนี้เป็นเทคนิคของการปฏิบัติ

ถ้าไม่มีครูอาจารย์ ตรงนี้คิดหมด สิ่งที่ดี พอวิปัสสนาไปมันจะว่าง จะเว้งว่าง คิดหมด คิดเพราะอะไร เพราะจิตเดิมแท้ที่ส่องใส ขณะที่มันปล่อยมันวาง มันจะส่องใส มันจะว่างขนาดไหน ถ้ายังมีความว่างอยู่นะ นิพพานไม่ได้อยู่บนอวกาศ ไม่ได้อยู่บนภูเขาเลากา ไม่ได้อยู่ในวัตถุสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น นี่ก็เหมือนกัน นิพพานมันจะว่างอย่างนี้ได้อย่างไร ถ้ามันว่างอย่างนี้ได้ ความว่างอย่างนี้ใครไปรับรู้มัน...มันมีติดอยู่ นี่วิปัสสนาโดยเจโตวิมุตตินะ

ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ มันเป็นกามที่จิต จิตนี้เป็นกามเอง ตัวของจิตมันเป็นกามเอง แล้วจะทำอย่างไรละ วิปัสสนาไป มันจะปล่อยวางขนาดไหน มันจะเว้งว่างขนาดไหนก็ต้องพิจารณาไป ชั้นละชั้นละเอียด ตัวกามทำอย่างไร สิ่งนี้เพราะอะไรถึงเป็นกามโอะมะ สิ่งกามโอะมะ เหมือนกับสิ่งที่เป็นอวกาศ จักรวาลนี้มันมีดวงดาวอยู่มหาศาลอยู่ในจักรวาลนี้ นี่ก็เหมือนกัน กามโอะมะมันทำให้จิตตัวนี้เกิดตาย เกิดตายอยู่อย่างนี้ มันเป็นกามราคะ มันก็เอากามของจิตดวงนี้ แล้วจะทำอย่างไร

วิปัสสนาก็ต้องจับสิ่งนี้เข้ามาใคร่ครวญ ชั้นละเอียด สิ่งละเอียด วิปัสสนาบ่อยครั้งเข้ามันจะมีความปล่อยวางเข้าไป ถึงที่สุดแล้วมันก็จะทำลายตัวนี้ออกไปเหมือนกัน สิ่งทำลายตัวนี้มันก็ว่าง ว่างออกไปมันก็เป็นตัวกวางสวะ ตัวกวางสวะ ตัวเจ้าวัฏจักร สิ่งต่างๆ ผู้ที่มีอิทธิพลโดนครอบงำโดยตัวนี้ โดยตัววิชา ตัวเจ้าวัฏจักร โดยพญามารนี่ สิ่งนี้ละเอียดอ่อนมาก

ธรรมไม่ได้อยู่บนอากาศ ไม่ได้อยู่ในสิ่งต่างๆ ตัวที่มันอ้างอิงว่ามันเป็นธรรม มันเป็นธรรม เราจะเอาสิ่งใดเข้าไปย้อนกลับมันล่ะ สิ่งที่ย้อนกลับมา นี้บุคคล ๘ จำพวก ผู้ที่บุคคล ๘ จำพวก จิตดวงนี้มันพัฒนาการขึ้นมา เราจะเห็นของมันเลยว่าจากโศคาปัตติมรรค โศคาปัตติผล สกิทาคามิมรรค สกิทาคามิผล อนาคามิมรรค อนาคามิผล ขึ้นมาเป็นขั้นตอนขึ้นมา แล้วก็แอบอ้างว่าเทียบเคียงขึ้นมา อารมณ์ความรู้สึกปล่อยวางหนหนึ่ง ก็เทียบเคียงว่าสิ่งนี้เป็นธรรม เป็นธรรม

มันหลุดได้ขนาดนั้นนะ เพราะอะไร เพราะมันเป็นสิ่งที่เจ้าอวิชา แล้วเราจะต้องย้อนกลับ การหาสิ่งนี้ จุดและต่อมของจิต ตัวสถานะ ตัวทวารวะ ตัวสิ่งที่เป็นเจ้าวัฏจักรที่มันหมุนไปในวัฏฏะ นี้โอ้อโฮ! สุขยอดเลย ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติจะกราบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสุดหัวใจ เพราะสิ่งนี้มันลึกลับมหัศจรรย์

ลึกลับมหัศจรรย์ไม่ต้องไปบอกใครหรอก จิตดวงนี้มันเห็นเอง จิตดวงนี้มันซุกเข้าไปในหัวใจของมัน มันจะเห็นสภาวะเป็นขั้นตอนเข้าไปของมัน แล้วเห็นสภาวะแบบนี้ มันเข้าไปจับต้องได้ มันจะคุกเข่าต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลยว่ามันสุขยอด

ถ้าจับสภาวะแบบนี้ได้ ถ้าใช้ปัญญาเข้าไป ใช้ไม่ได้ เพราะปัญญานี้มันเป็นขั้น มันเป็นสิ่งที่หยาบ มันจะเป็นปัญญาญาณอันละเอียด เห็นใหม่ นี่ญาณหยั่งรู้ สิ่งที่เป็นญาณหยั่งรู้เข้าไปทำลายตัวนี้ ถ้าทำลายตรงนี้ออกไป ธรรมะจูงไปเรื่อยๆ จูงใจนี้เป็นธรรมนะ ถ้าใจนี้เป็นธรรม หัวใจนี้เป็นธรรม

“สิ่งที่ธรรมนี้เกิดมาจากไหน สิ่งที่ธรรมนี้เกิดมาจากไหน” เวลาผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ “ความสุขอย่างนี้เกิดขึ้นมาจากไหน” ความสุขนี้ไม่ใช่การกระทบ ความสุขของโลก ระหว่างความเกิดดับกับตัวจิตมันกระทบกัน มันถึงเป็นเวทนา สุขเวทนา ทุกขเวทนา แต่จิตมันเป็นตัวทวารวะ มันเป็นตัวภพ แล้วมันทำลายตัวมันเอง พอมันทำลายตัวมันเอง มันไม่มีสิ่งใดกระทบ

ตัวจิต จิตที่ว่าเกิดตาย เกิดตายในวัฏฏะ เจ้าวัฏจักรสำคัญมาก แล้วพอเวลามันทำลายตัวภพ ตัวเจ้าวัฏจักร มันเป็นความสุขโดยวิมุตติใจ โดยวิมุตติมันไม่เป็นขั้นใจ มันไม่มีการกระทบ สิ่งนี้มันทำลายตัวมันเองจนสิ้นสะอาด

ในสมัยพุทธกาลนะ ลูกศิษย์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประพฤติปฏิบัติจนถึงที่สุด พญามารคันคว้า คันคว่าจันแบบว่าฝุ่นคลุ้งไปในอากาศ สิ่งนี้ฟ้ามีดหมด จะหาจิตตัวนี้ใจ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “มาร เธอหาอะไร สิ่งนี้เธอหาไม่ได้หรอก” เพราะสิ่งที่เขาหาได้ เพราะมารเขาก็ต้องหาฐานที่ตั้งของจิต เขาถึงจะค้นคว้าสิ่งนั้นได้ แต่สิ่งนี้มันเป็นฐานของจิตนี้มันโดนทำลายออกไปแล้วไง มันถึงเป็นวิมุตติสุข

อย่าให้กิเลสจูงเราไปนะ ครูบาอาจารย์มองชีวิตของพวกเราเหมือนกับสัตว์ตัวหนึ่งนะ ให้กิเลสมันจูงไป มันสลัดสังเวชนะ คุณคนจูงสัตว์สิ แล้วนี่ให้กิเลสมันจูงใจเรา แล้วถ้าเราประพฤติปฏิบัติมันจะเป็นธรรม ธรรมจะจูงใจเราไปเรื่อยๆ จนถึงที่สุดใจเราจะเป็นธรรม เอวัง